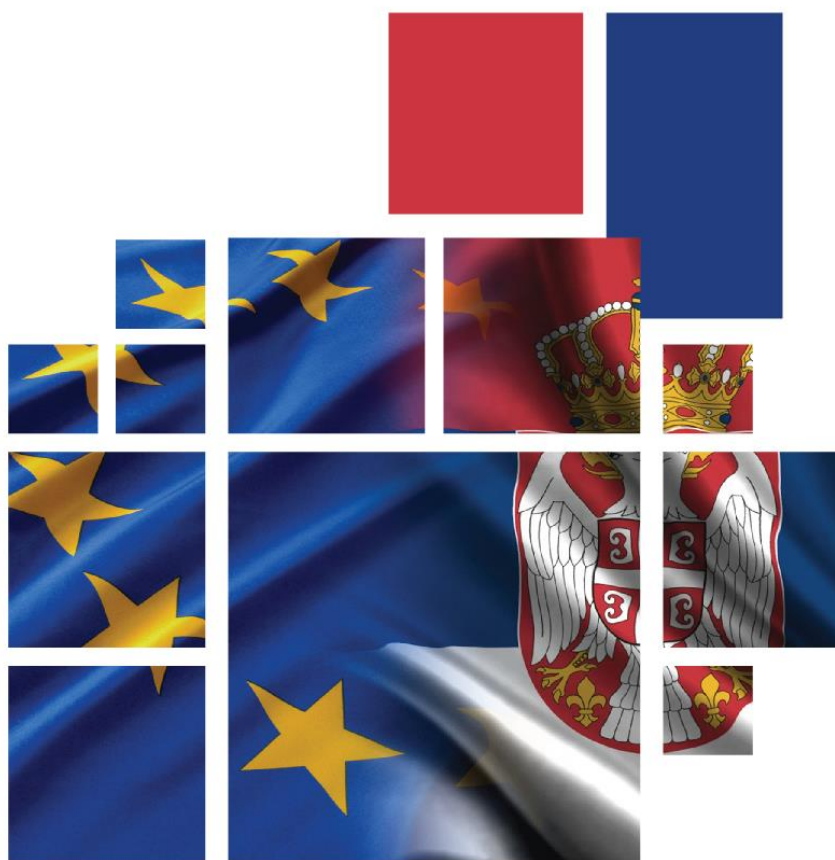

NACIONALNI KONVENT O EVROPSKOJ UNIJI RADNA GRUPA ZA POGLAVLJE 35

2023

U SUSRET SPORAZUMU

U SUSRET SPORAZUMU

Krajem 2022. godine, kada je izašlo prethodno izdanje publikacije „U susret Sporazumu“ nismo očekivali da će naredna 2023. godina biti još kompleksnija i dinamičnija, u više navrata na ivici konflikta, a svakako bez razumevanja pregovaračkih strana o neophodnosti normalizacije međusobnih odnosa. Godina je počela sa uklanjanjem barikada i postizanjem dugo očekivanog Sporazuma o putu ka normalizaciji između Srbije i Kosova, ubrzo kasnije i njegovog aneksa o implementaciji, što je sve ukazivalo da će doći do kakve takve normalnosti života na severu Kosova. Međutim, ubrzo se situacija nanovo iskomplikovala bojkotom vanrednih lokalnih izbora za gradonačelnike četiri opština na severu Kosova, pa su te pozicije zauzeli lokalni Albanci izabrani sa tek nekoliko stotina glasova.

U nastavku godine Vlada Aljbina Kurtija je nastavila da snagom angažovanja specijalnih policijskih jedinica menja okolnosti u većinski srpskim sredinama na severu Kosova. Uprkos protivljenju međunarodne zajednice i lokalnih Srba, specijalne jedinice su nasilno upale u opštinske administrativne objekte što je rezultiralo nasiljem u kojem je povređeno više pripadnika KFORa, novinara i običnih građana. Pored toga zabeleženi su mnogobrojni primeri ranjavanja, premlaćivanja i maltretiranja lokalnih Srba od strane specijalnih policijskih snaga, slučajeve nasilne eksproprijacije zemljišta koja je krajem godine dobila sudski epilog da je učinjena suprotno važećim kosovskim zakonima, kao i mnogim drugim nepočinstvima kosovskih organa.

Lokalni Srbi su takođe nekoliko puta nasiljem uzvraćali na aktivnosti kosovske policije. Najtragičniji slučaj se desio 24. septembra 2023. godine u selu Banjska u blizini Zvečana kada su u oružanom incidentu poginuli jedan kosovski policajac i trojica lokalnih Srba. Tom prilikom zaplenjena je i veća količina oružja.

Imajući u vidu sve ovo ne iznenađuje činjenica da se radovi predstavljeni u ovoj publikaciji bave problemom implementacije Sporazuma o putu ka normalizaciji, ali i identifikacijom i analizom različitih slučajeva kršenja ljudskih prava na prostoru severa Kosova i na jugu Srbije, u područjima gde žive Albanci. Kao i prethodnih godina, svi radovi su urađeni kroz partnerstvo članica Radne grupe. Kroz analize predstavljene u publikaciji Radna grupa za Poglavlje 35 pokušava da kvalitativno doprinese procesu dijaloga kroz uvid u empirijske podatke i predloge praktične politike u oblastima od značaja za dijalog. Publikacija je prevedena na engleski jezik kako bi imala što veći obuhvat čitalačke publike i zainteresovane javnosti.

Radna grupa Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji za Poglavlje 35 okuplja 20 organizacija civilnog društva i četiri osobe koje nastupaju u individualnom kapacitetu. Kroz svoje aktivnosti Radna grupa za Poglavlje 35 pokušava da unese racionalnost i razumnost u javnoj debati o politički osetljivim pitanjima vezanim za normalizaciju odnosa sa Prištinom i pomirenje između albanskog i srpskog naroda.

Publikacija „U susret Sporazumu“ urađena je u okviru projekta „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji – Europe ASAP“ koji realizuje InTER u saradnji sa Beogradskom otvorenom školom i uz podršku Švedske, kojima se iskreno zahvaljujem na pomoći.

Dragiša Mijačić
Koordinator Radne grupe za Poglavlje 35

SADRŽAJ

01

**ANALIZA POVEĆANJA PRISUSTVA
BEZBEDNOSNIH STRUKTURA U ČETIRI
OPŠTINE NA SEVERU KOSOVA U PERIODU
2021-2023.**

27

**KLJUČNI IZAZOVI ZA SRBIJU
U IMPLEMENTACIJI
SPORAZUMA O NORMALIZACIJI
I KAKO IH PREVAZIĆI**

47

**ANALIZA PROCESUIRANJA NAPADA NA
PRIPADNIKE MANJINSKIH ZAJEDNICA U SRBIJI I
KOSOVU TOKOM 2023. GODINE U KONTEKSTU
DIJALOGA BEOGRADA I PRIŠTINE**

Ova publikacija je nastala u okviru projekta „Civilno društvo za unapređenje pristupanja Srbije Evropskoj uniji – Europe ASAP“ koji InTER realizuje u partnerstvu sa Beogradskom otvorenom školom i uz podršku Švedske. Stavovi i mišljenja autora izneta u ovoj publikaciji ne predstavljaju nužno i mišljenje partnera i donatora.

Analiza povećanja prisustva bezbednosnih struktura u četiri opštine na severu Kosova u periodu 2021-2023.

Autori

Sanja Sovrlić

Dragutin Nenezić

SADRŽAJ

UVOD.....	3
HRONOLOGIJA POVEĆANJA PRISUSTVA BEZBEDNOSNIH SNAGA NA SEVERU KOSOVA.....	4
PRAVNA OSNOVANOST.....	8
RASPOREĐIVANJE SNAGA	8
PUNKTOVI I BAZE	11
ODABRANI POLITIČKI I BEZBEDNOSNI ASPEKTI	18
POLITIČKI ASPEKT.....	18
BEZBEDNOSNI ASPEKT	19
ZAKLJUČAK I PREPORUKE.....	23

UVOD

Ideja iza teme ovog predloga praktične politike – analiza povećanja prisustva bezbednosnih struktura u četiri opštine (Leposavić, Zvečan, Zubin Potok i Severna Mitrovica) na severu Kosova u periodu 2021 – 2023. godine - bila je da se na jednom mestu sagleda koliko se povećavalo prisustvo prištinskih bezbednosnih struktura u navedenom periodu, kakav je njihov sastav, kao i koji su oblici njihovog fizičkog prisustva (punktovi, baze itd.), a sve sa ciljem da se analitički predstavi tako uspostavljen nov sistem bezbednosti na teritorijama ove četiri opštine, zatim da se sagleda zasnovanost takvog povećanja bezbednosnih snaga u prištinskim pozitivnim propisima (uključujući tu i problem eksproprijacije u cilju izgradnje baza), kao i da se oceni uticaj tog povećanja na pogoršanje bezbednosne situacije u navedenom periodu.

Prilikom rada na ovom predlogu, nije došlo do značajnih odstupanja od ovako formulisane polazne osnove, uz ogradu da se rad, usled ograničenja objektivne prirode, metodološki fokusirao na analizu javno dostupnih izvora (pretežno elektronskih), bez direktnih kontakata sa bezbednosnim strukturama (npr. podnošenjem zahteva za pristup informacijama od javnog značaja) čije je povećanje prisustva na severu Kosova predmet ove analize. Pored toga, usled ograničenja u pogledu propisane dužine, rad se fokusirao samo na najbitnije aspekte navedenih tematskih celina.

Konačno, u ovom predlogu se koriste originalni termini koji se koriste u prištinskom zakonodavstvu, bez prejudiciranja statusa i/ili odnosa autora prema tom statusu. Predlog je, usled ograničenja dužine, napisan za publiku koja poseduje predznanje o osnovnim elementima kosovsko-metohijske problematike (poput briselskog procesa ili najbitnijih dešavanja na severu Kosova), budući da bi izlaganje osnovnih elemenata ovako kompleksne situacije zahtevalo mnogo više prostora.

HRONOLOGIJA POVEĆANJA PRISUSTVA BEZBEDNOSNIH SNAGA NA SEVERU KOSOVA

Jedna od većih zabluda koja se u javnom prostoru neretko iznosi kao istina jeste da je do povećanja broja pripadnika specijalnih jedinica Kosovske policije albanske nacionalnosti na severu Kosova, kao i do izgradnje baza i punktova u kojima su smešteni, došlo nakon što su Srbi iz tih opština skinuli uniforme i napustili ovu instituciju. Međutim, prvi znakovi da do promena u bezbednosnom smislu dolazi bili su vidljivi još jeseni 2021. godine. Postavljanje kontejnera nedaleko od prelaza Jarinje (Leposavić), na mestu gde se sada nalazi policijska baza, počelo je 18. septembra 2021. godine.¹ Tada je Kosovska policija navela da se kontejneri postavljaju „s ciljem poboljšanja uslova rada policijskih službenika za nadzor granice“. U tom trenutku se nije slutilo da će u narednim mesecima tu nići jedna od policijskih baza. Vrlo brzo je betonsko utvrđenje počelo da se gradi i nedaleko od prelaza Brnjak (Zubin Potok). Betonski blokovi nedaleko od ovog prelaza za potrebe, kako je objašnjeno, baze pogranične policije, su postavljeni 26. februara 2022.godine,² a Kosovska policija je tada najavila da će logistička oprema i kontejneri „služiti policijskim službenicima pogranične policije za obavljanje policijskih poslova, u interesu obezbeđivanja građana i za javnu bezbednost“. Navedeno je da se akcija sprovodi preko raznih policijskih jedinica „u cilju stvaranja boljeg prostora i uslova za rad u prostorijama za policiju“. Treba napomenuti da se ove dve baze nalaze na oko kilometar od zvaničnih integrisanih prelaza na kojima se vrši sva neophodna kontrola robe i putnika.

Izgradnja policijskih baza na ovim lokacijama se najavljuje u planu pokreta Samoopredeljenje iz 2012. godine pod nazivom „Alternativa za sever“. „Trebalo bi da bude pojačano prisustvo policije na severu zbog tamošnjeg vanrednog stanja. Baza specijalne jedinice kosovske policije trebalo bi da

---

¹ Kosovo Sever Portal <https://kossev.info/kp-kontejneri-na-jarinju-se-postavljaju-radi-poboljsanja-uslova-za-rad-i-nadzor-prelaza/>

² Kosovo Sever Portal <https://kossev.info/betonski-blokovi-kod-brnjaka-kosovka-policija-postavlja-bazu-pogranicne/>

bude smeštena u Bošnjačkoj četvrti, u bivšoj bazi Kfora, odnosno bivšem vojnom remontu. Druge dve baze specijalnih jedinica zajedno sa vojnim snagama trebalo bi da budu u blizini graničnih tačaka 1 [Jarinje] i 31 [Brnjak].”³

Pored baza na Jarinju i Brnjaku tokom 2022. godine je na severu Kosova niklo još pet policijskih utvrđenja, tako da ih u ovom trenutku ima ukupno sedam. Od toga se dva nalaze na glavnim saobraćajnicama (na lokacijama Bistrički most na magistralnom putu Leposavić - Zvečan, i u blizini brane Gazivode u Zubinom Potoku), i oni su podignuti kao policijski punktovi tokom barikada decembra 2022. godine, a kasnije prošireni kao stalna baza policije.

Paralelno sa ovim procesom u policijskim stanicama na severu Kosova su počeli da rade policajci albanske nacionalnosti zbog činjenice da su Srbi napustili Kosovsku policiju.

U svih sedam policijskih baza je stalno prisustvo Kosovske policije. Dodatne policijske snage su raspoređene i u opštinskim zgradama u Leposaviću, Zubinom Potoku i Zvečanu, krajem maja 2023. godine tokom nasilnog uvođenja gradonačelnika u ove opštinske zgrade.⁴

Jula 2023. godine su zamenik premijera Kosova Besnik Bislljimi i predstavnik Evropske unije (EU) za dijalog Miroslav Lajčak dogovorili smanjenje broja policajaca na severu, ali samo u objektima opštinskih zgrada. Tri dana kasnije je kosovski premijer Aljbin Kurti pojasnio da je smanjen broj policajaca u opštinskim zgradama i to za 25 odsto, a da se u tom trenutku na severu Kosova nalazi više od 800 policajaca⁵ koji nisu samo Albanci.

---

³ Alternativa e VETËVENDOSJE!s për Veriun – Lëvizja VETËVENDOSJE! (web-archive-org)

⁴ Kosovo Sever Portal <https://kossev.info/ponovo-se-oglasile-sirene-u-kosovskoj-mitrovici-prestalo-zavijanje-nakon-pola-sata/>

⁵ Kosovo online <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/kurti-na-severu-se-trenutno-nalazi-vise-od-800-policajaca-13-7-2023>

Prema dostupnim informacijama, 5. novembra 2022. godine 547 policajaca iz redova srpske zajednice koji su radili u policijskim stanicama na severu Kosova je napustilo kosovsku policiju. Otuda izjava Kurtija da se nakon smanjenja pripadnika policije na severu nalazi 800(!) policajaca jasno govori o sistematskoj militarizaciji ovog područja.

Nema zvaničnih informacija koliko pripadnika Kosovske policije trenutno boravi na severu Kosova, kao ni iz kojih jedinica. Na terenu je vidljivo stalno prisustvo borbenih vozila, naročito u policijskim bazama, a svakodnevno je i njihovo patroliranje u opštinama Leposavić, Zvečan, Zubin Potok i Severna Mitrovica. Takođe, svakodnevna je pojava da policajci sa teškim naoružanjem, u uniformama i oznakama specijalnih policijskih jedinica, zaustavljaju građane i vrše proveru dokumenata, što ne bi trebalo da bude njihov zadatak već posao saobraćajne policije.

Proces izgradnje policijskih baza je uglavnom dolazio iznenada bez prethodnog informisanja građana i pre nego što su donete odluke o eksproprijaciji zemlje. Otuda je još jedna u nizu eksproprijacija izazvala zabrinutost građana kada su im se januara 2023. godine na imanjima pojavile teške mašine i više desetina policajaca.⁶ Radovi na parceli od 80 hektara (katastarske parcele Dren i Lešak, opština Leposavić) su počeli, a tek nakon toga doneta odluka o eksproprijaciji (16. januara 2023.g.), da bi javne rasprave sa građanima bile održane februara meseca iste godine. Slična je situacija i sa izgradnjom prilaznog puta do već izgrađene baze u selu Jasenovik u Zubinom Potoku. Na održanim javnim raspravama građani od nadležnih iz Ministarstva infrastrukture iz Prištine nisu dobili odgovor o tome šta se gradi na ovim parcelama i u čemu se ogleda javni interes za eksproprijaciju njihove zemlje.⁷

Ako je sudeći po planovima pokreta Samoopredeljenje i odluci s kraja prošle godine može se očekivati da će u narednom periodu biti izgrađena

---

⁶ Kosovo Sever Portal <https://kossev.info/sta-se-valja-iza-80ha-leposavickog-brda/>

⁷ <https://kossev.info/pocela-javna-rasprava-u-leposavicu-u-vezi-sa-eksproprijacijom-zemljista/>
<https://kossev.info/pocela-javna-rasprava-o-eksproprijaciji-u-zubinom-potoku/>

još jedna baza Kosovske policije u Severnoj Mitrovici. Skupština opštine Severna Mitrovica na sednici održanoj 29. decembra 2023. godine je usvojila odluku kojom je parcela kod Vojnog remonta dodeljena kosovskom MUP-u.⁸ Reč je o parceli broj 02606-2, ukupne površine 27,400 metara kvadratnih. Ova je tačka na dnevni red Skupštine opštine dodata uoči same sednice, što ukazuje da predstavnici lokalne samouprave često odluke donose samovoljno, netransparentno i bez suštinske komunikacije sa građanima.

---

⁸ Kosovo Sever Portal <https://kossev.info/so-s-mitrovica-izglasala-zemljiste-kod-vojnog-remonta-dodeljeno-mup-u-kosova/>

PРАВНА ОСНОВАНОСТ

Budući da se prisustvo bezbednosnih struktura na severu Kosova može posmatrati dinamički (kroz proces raspoređivanja snaga, čiji intenzitet zavisi od bezbednosne situacije) i statički (kroz oblike stalnog prisustva tih snaga - punktove i baze), i njegova pravna osnovanost će biti analizirana polazeći od ove podele.

RASPOREĐIVANJE SNAGA

U pogledu raspoređivanja bezbednosnih snaga, prethodno pitanje jeste određivanje njihove strukture. Imajući u vidu navedena metodološka ograničenja, ovo pitanje trenutno ostaje bez odgovora⁹, ali će se pravna osnovanost baš zbog toga sagledavati na najširi mogući način.

Kao pravni akt najviše hijerarhije,¹⁰ Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa¹¹ (u daljem tekstu: Prvi sporazum) reguliše prisustvo bezbednosnih snaga u opštinama sa srpskom većinom na severu Kosova na sledeći način:

- [7] *Na Kosovu će postojati jedinstvene policijske snage koje se zovu Kosovska policija. Sva policija na severu Kosova će biti integrisana u okvir Kosovske policije. Plate će isplaćivati samo Kosovska policija.*
- [8] *Članovima drugih srpskih bezbednosnih struktura biće ponuđena mesta u ekvivalentnim kosovskim strukturama.*

---

⁹ Nema javno dostupnih informacija o tome koje su sve jedinice Kosovske policije prisutne u opštinama na severu Kosova, osim informacija koje je izneo kosovski premijer Aljbin Kurti prema kojima je prisutno preko 800 policajaca. Pored redovne policije u čijem sastavu je većina albanske nacionalnosti, zbog činjenice da su Srbi napustili Kosovsku policiju, vidljivo je stalno prisustvo pripadnika specijalnih jedinica, naročito na mestima gde su izgrađene baze.

¹⁰ Budući da je u prištinskom parlamentu ratifikovan kao međunarodni sporazum.

¹¹ Zvaničan tekst dostupan na sajtu Kancelarije za Kosovo i Metohiju Vlade Republike Srbije, <https://www.kim.gov.rs/lat/p03.php>. Prema izveštajima Kancelarije za Kosovo i Metohiju, Srbija je tokom dijaloga, pre nego što su Srbi napustili institucije, tražila da se osnuje jedinica specijalne policije za region sever koja bi odražavala etničku strukturu stanovništva.

[9] *Postojeće regionalni komandant policije za četiri opštine na severu u kojima Srbi čine većinsko stanovništvo (Severna Mitrovica, Zvečan, Zubin Potok i Leposavić). Komandant ovog regiona biće kosovski Srbin koga imenuje Ministarstvo unutrašnjih poslova sa spiska koji dostavljaju četiri gradonačelnika u ime Zajednice/Asocijacije. Sastav KP na severu će odslikavati etnički sastav stanovništva ove četiri opštine. (Postojeće još jedan regionalni komandant policije za opštine Južna Mitrovica, Srbica i Vučitrn). Regionalni komandant četiri severne opštine će sarađivati sa drugim regionalnim komandantima.*

Usled napuštanja prištinskih institucija na severu Kosova od strane predstavnika Srba u novembru 2022. godine¹², ove odredbe Prvog sporazuma su u velikoj meri obesmišljene. Time je stvoren bezbednosni vakuum, koji je popunjen upravo kroz povećanje prisustva pripadnika prištinskih bezbednosnih snaga. U odnosu na tačku 9. Prvog sporazuma, na ovom mestu se može konstatovati da se usled tog napuštanja takvo povećanje moglo vršiti samo iz dve grupe – pripadnika policijskih snaga iz četiri opštine severnog Kosova koji nisu srpske nacionalnosti, ili pripadnika drugih policijskih snaga van te četiri opštine (lokalnih policijskih stanica u drugim opštinama, drugih regionalnih direktorata osim onog za Severnu Mitrovicu, generalnog direktorata, posebnih snaga ili rezervnog sastava) – i to bez sumnje predstavlja kršenje Prvog sporazuma. Neposredna iskustva sa pripadnicima policije u posmatranom periodu potvrđuju ovu konstataciju - u policijskim stanicama u opštinama na severu Kosova se mogu primetiti kako Srbi iz drugih opština van ovog područja, tako i Albanci sa celog Kosova.

Ove odredbe Prvog sporazuma su reflektovane i u članu 42. Zakona o policiji,¹³ koji detaljnije razrađuje način imenovanja komandira policijskih

---

¹² <https://kossev.info/zvecan-poceo-sastanak-srba-sa-severa-ceka-se-odluka-o-nenapustanju-institucija/>

¹³ Tekst na engleskom dostupan na zvaničnom sajtu Kosovske Policije, https://www.kosovopolicie.com/wp-content/uploads/2021/03/LAW-No.-04-L-076-ON-POLICE_2-March-2012.pdf.

stanica u opštinama gde je srpska zajednica većinska etnička zajednica – ukratko, ono se vrši od strane Ministarstva unutrašnjih poslova, a na predlog skupštine relevantne opštine i generalnog direktora policije. Do formiranja opštinskih organa tokom 2023. godine¹⁴ i ova odredba je bila obesmišljena napuštanjem institucija, a posle formiranja opštinskih organa, može se konstatovati da se ne primenjuje, budući da, prema javno dostupnim podacima, novoformirani opštinski organi nisu donosili odluke ovog tipa.

Dodatno, prilikom izgradnje baza na severu Kosova, o čemu će više biti reči u sledećem odeljku, u javnosti se spominjalo da će one, između ostalog, služiti i za potrebe granične policije. Kako je, usled navedenih metodoloških ograničenja, nepoznato da li se to zaista i dešava, ovde treba skrenuti pažnju na odredbe člana 42. i 44. Zakona o kontroli i nadzoru državne granice,¹⁵ iz kojih proizilazi da se vršenje nadležnosti granične policije ovim zakonom ograničava na pojas od 500 metara od granične linije.

Konačno, ograničenje prisustva Kosovskih bezbednosnih snaga (u daljem tekstu: KBS) na severu Kosova je dogovoreno 2013. godine između premijera Vlade Kosova Hašima Tačija¹⁶ i generalnog sekretara NATO u formi pisma upućenog generalnom sekretaru gde se navodi da se snage KBS neće raspoređivati na severu Kosova bez prethodne saglasnosti KFOR. Slično prethodnom pasusu, kako nije poznato da li su se snage KBS pojavljivale na severu Kosova i u kojoj meri, ovde se samo skreće pažnja na ovu jednostrano preuzetu, i usled nedostatka direktne sankcije, političku obavezu.

---

¹⁴ <https://kossev.info/ponovo-se-oglasile-sirene-u-kosovskoj-mitrovici-prestalo-zavijanje-nakon-pola-sata/>

¹⁵ Tekst na engleskom dostupan na zvaničnom sajtu Kosovske Policije, https://www.kosvopolice.com/wp-content/uploads/2019/10/Ligji_Nr.04-L-72_per_kontrollin_dhe_mbikeqyrjen_kufirit_shtetror_31.Dhjetor_2011_Anglisht.pdf

¹⁶ Tekst na engleskom dostupan na <https://europeanwesternbalkans.com/2020/02/26/the-office-of-the-pm-of-kosovo-thaci-signed-a-secret-agreement-and-violated-the-constitution-dismissal-required/>, budući da je uklonjen na zvanične veb stranice prištinskog premijera.

PUNKTOVI I BAZE

Pre svega, oblici stalnog policijskog prisustva su, po podeli koja je već uzela maha u svakodnevnom govoru, punktovi – koji predstavljaju privremene objekte policije na putnim pravcima, i baze - stalne objekte za smeštaj i boravak policajaca ne samo na putnim pravcima već i na drugim lokacijama.

Međutim, jula 2023. godine kosovski premijer Aljbin Kurti se na sednici Skupštine Kosova pohvalio da na Severu postoji sedam policijskih baza¹⁷ što upućuje na zaključak da je pod tim podrazumevao i dva punkta na glavnim saobraćajnicama, jedan u Leposaviću, drugi u Zubinom Potoku, koji su nakon te izjave prošireni i sada infrastrukturno izgledaju kao baze.

Reč je o sledećim lokacijama.

Opština Leposavić:

- Jarinje
- Šaljska Bistrica
- Košutovo
- Bistrički most (magistralni put Leposavić - Zvečan), prvobitno je bio punkt koji je proširen betonskim blokovima i pratećom infrastrukturom.

Zubin Potok:

- Jasenovik:
- Gazivode (policijski punkt sa stalnim prisustvom policije).

Okvirni prikaz ovih objekata se može videti na sledećoj mapi, uz ogradu da je ona preuzeta iz javno dostupnog izvora, bez proveravanja preciznih lokacija, kao i njihovog geolociranja. Pored gore navedenih punktova i baza, ona prikazuje i bezbednosne snage koje su grupisane u naseljenim

---

¹⁷ Kosovo online <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/kurti-na-severu-se-trenutno-nalazi-vise-od-800-policajaca-13-7-2023>

mestima (Zubin Potok, Severna Mitrovica, Zvečan, Banjska, Leposavić). Orijentacije radi, reč je o teritoriji ukupne površine oko 1.006 km², na kojoj prema svim procenama ne živi više od 50.000 stanovnika, pa se može zaključiti da se radi o nesrazmerno velikom prisustvu bezbednosnih snaga za tako malu i relativno retko naseljenu teritoriju, i to raspoređenom na svim glavnim putnim pravcima, kao i u svim većim naseljenim mestima.

Мапа 1. Оквирни приказ присуства косовских полицијских снага на Северном Косову¹⁸

¹⁸ Izvor: <https://lat.rt.rs/srbija-i-balkan/64056-kosovo-metohija-kurti-policija-vojska-pozicije/>

Eksproprijacija

Za pravnu analizu je od posebnog značaja postupak eksproprijacije sproveden u opštinama Leposavić i Zubin Potok, i to naknadno, pošto se u tim opštinama već počelo sa izgradnjom / postavljanjem baza, čime je predmetno zemljište praktično uzurpirano protivno važećim zakonskim propisima.¹⁹

Naime, 2. februara 2023. godine donete su odluke o pripremnim radovima br. 01/124, kao i odluka kojom se „odobrava dalje razmatranje zahteva na sopstvenu inicijativu za eksproprijaciju“, i to „za realizaciju infrastrukturnih projekata od javnog interesa“ br. 02/124²⁰.

Ove odluke su problematične i sa proceduralnog i sa materijalno-pravnog aspekta. Pre svega, problematične su jer se donose naknadno, pošto se već počelo sa izgradnjom/postavljanjem baza, odnosno zemljište je uzurpirano, pa se zapravo ta uzurpacija pokušala naknadno ozakoniti.

Proceduralno, problematične su jer su donete suprotno nizu odredbi Zakona o eksproprijaciji²¹ (u daljem tekstu: ZoE), kao i brojnih drugih propisa, od kojih ovde izdvajamo kao najbitnije:

- Član 5. ZoE, budući da su pripremnii radovi otpočeli pre donošenja odluke;
- Član 8.1 ZoE, budući da odluka ne sadrži detaljan opis javnog cilja zbog kog se eksproprijacija vrši, niti obrazloženje njegove legitimnosti, odnosno neophodnosti eksproprijacije;
- Član 8.5 ZoE, budući da Vlada nije smela da postupi po tako nepotpunoj inicijativi za donošenje odluke.

---

¹⁹ Tehnički, samo je baza u Zubinom Potoku u potpunosti izgrađena na naknadno ekspropirisanoj zemlji, dok se u Leposaviću samo otpočelo sa radovima.

²⁰ Odluke su dostupne na albanskom jeziku na zvaničnom sajtu Vlade, <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2023/02/Vendimet-e-mbledhjes-se-124-te-te-Qeverise-1.pdf>.

²¹ Zakon sa izmenama dostupan na engleskom jeziku na zvaničnom sajtu Skupštine, <http://old.kuvendikosoves.org/?cid=2,191&filter=4>.

Materijalno-pravno, problematično je to što se kao svrha navodi realizacija nekakvih infrastrukturnih projekata od javnog interesa, a zapravo su (prethodno) izgrađene/postavljene baze. Iako se izgradnja/postavljanje baza u samom ZoE ne prepoznaje izričito kao dozvoljeni cilj eksproprijacije, ona se može smatrati dozvoljenom ukoliko su ispunjeni opšti uslovi, od kojih je najbitniji da se radi o legitimnom javnom cilju (član 46.3 Ustava Kosova,²², kao i član 4. ZoE), što u konkretnom slučaju, kako je gore navedeno, nije učinjeno u odluci.

Održane su i javne rasprave u ove dve opštine (15. februara 2023. u Leposaviću i 21. februara 2023. u Zubinom Potoku), koje su bile izuzetno posećene, i na kojima su lokalno stanovništvo, tadašnja opštinska rukovodstva, predstavnici organizacija civilnog društva i advokati izneli niz primedbi na ovakav postupak. Uprkos tome, Vlada je nastavila sa postupkom i donela preliminarnu odluku br. 09/142²³ od 10. maja 2023. godine, posle čega je usledio niz sudskih postupaka pred Upravnim odeljenjem Osnovnog suda u Prištini, a koje su pokrenuli vlasnici zemljišta pogođeni eksproprijacijom isključivo srpske nacionalnosti.

Ovde treba napomenuti da se eksproprijacija vrši na sledećim katastarskim parcelama.

U opštini Leposavić:

- Šaljska Bistrica - na šest (6) parcela ukupne površine 17.695m², od kojih je jedna (1) površine 592m² u vlasništvu Srbina, kao i na pet (5) parcela ukupne površine 39.556m² koje su sve u vlasništvu Albanaca;
- Dren - na šest (6) parcela ukupne površine 391.020m², od kojih su dve (2) nepoznate površine (navedena je samo površina za jednu - 69.840m²) u vlasništvu Srba;
- Lešak - na 13 parcela ukupne površine 427.533m², od kojih je 11 površine 178.178 m² u vlasništvu Srba;

---

²² Ustav sa izmenama dostupan na engleskom jeziku na zvaničnom sajtu Skupštine, <http://old.kuvendikosoves.org/?cid=2,1058>.

²³ Odluka je dostupna na albanskom jeziku na zvaničnom sajtu Vlade, <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2023/05/Vendimet-e-mbledhjes-se-142-te-Qeverise...pdf>.

- Košutovo - na jednoj (1) parceli ukupne površine 156.614m²;
Ukupno 1.032.418 m², od čega je najmanje 248.610m² u vlasništvu Srba (i to uključuje pašnjake i šume), 39.556m² u vlasništvu Albanaca, a preostalo u državnom i društvenom vlasništvu.

U opštini Zubin Potok:

- Velji Breg (greškom uvršten u odluci u opštinu Leposavić) - na 17 parcela ukupne površine 45.285m², od kojih je 14 površine 43.160m² u vlasništvu Srba;
- Brnjak - na 11 parcela ukupne površine 22.151m², od kojih su četiri (4) površine 4.071m² u vlasništvu Srba;
- Zubin Potok - na tri (3) parcele ukupne površine 4.800m², koje su sve u vlasništvu Srba;
- Banja - na 18 parcela ukupne površine 126.898m², od kojih su 12 površine 115.399m² u vlasništvu Srba;
- Gornji Jasenovik - na 38 parcela ukupne površine 150.568m², koje su sve u vlasništvu Srba;

Ukupno 344.092m², od čega je 317.998m² u vlasništvu Srba (i to uključuje kuće sa okućnicom, njive, livade, pašnjake i šume), a preostalo zemljište je u državnom i društvenom vlasništvu.

Za obe opštine predmet eksproprijacije je ukupno 1.376.510m², od čega je 566.608m² (41.2%) u privatnom vlasništvu lokalnih Srba.

Do trenutka zaključenja ovog predloga, njegovim autorima je poznato da su donete bar dve presude u korist vlasnika-tužilaca, i to za grupu njih iz Leposavića u oktobru 2023. godine, te za grupu njih iz Zubinog Potoka u decembru 2023. godine, čime je preliminarna odluka poništena i postupak eksproprijacije vraćen na početak. Sudskim odlukama se potvrđuju manje-više svi identifikovani pravni nedostaci, osim najkrupnijeg – da su već počeli sa izgradnjom/postavljanjem baza pre pokretanja postupka eksproprijacije, o čemu je sud izbegao da se izjasni. Ostaje da se vidi kako će Vlada Kosova dalje postupiti, kao i da li će baze biti uklonjene, odnosno

radovi obustavljeni, a zemljište vraćeno u pređašnje stanje, što bi bio jedini pravno ispravan vid postupanja.

Negde između donošenja preliminarne odluke i presuda, o eksproprijaciji se negativno izjasnila i EU, i to na tri mesta:

- U zvaničnom saopštenju predstavnika EU od 12. maja 2023. godine²⁴ posvećenom eksproprijaciji;
- U pravnoj analizi postupka eksproprijacije poslatoj prištinskoj vladi (tekst dostupan autorima); i
- U izveštaju o napretku Kosova za 2023. godinu.²⁵

S druge strane, prištinske vlasti su svojim postupanjem indirektno potvrdile sve gore navedeno:

- u martu 2023. godine tj. po održavanju javnih rasprava je sačinjen predlog Zakona o izmenama i dopunama Zakona o eksproprijaciji,²⁶ kojim se izgradnja baza izričito prepoznaje kao dozvoljeni cilj eksproprijacije, a koji u trenutku pisanja ovog izveštaja još nije ušao u skupštinsku proceduru; i
- Vlada Kosova je odgovorila na pravnu analizu EU, između ostalog i lažno predstavljajući da su donete konačne sudske odluke, iako su u tom trenutku samo odbačeni zahtevi za privremene mere u pokrenutim sudskim postupcima (tekst dostupan autorima);

Pored toga, postoje primeri, poput odluke o eksproprijaciji 19/67²⁷ od 9. marta 2022, gde se izričito kao cilj navodi izgradnja trening poligona KBS u Đakovici, dakle u sličnoj situaciji (izgradnja objekata za bezbednosne strukture) se postupa drugačije nego na severu Kosova (tj. u odluci o eksproprijaciji se izričito – i istinito – navodi bezbednosni cilj).

---

²⁴ Tekst na engleskom dostupan na zvaničnom sajtu Evropske službe za spoljne poslove, https://www.eeas.europa.eu/delegations/kosovo/statement-governments-decision-expropriation-land-public-interest-municipalities-leposavi%C4%87leposaviq_en?s=321.

²⁵ Tekst na engleskom dostupan na zvaničnom sajtu Evropske komisije, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_692%20Kosovo%20report_0.pdf

²⁶ Sva dokumenta dostupna na <https://konsultimet.rks-gov.net/viewConsult.php?ConsultationID=41809>.

²⁷ Odluka je dostupna na albanskom jeziku na zvaničnom sajtu Vlade, <https://kryeministri.rks-gov.net/wp-content/uploads/2022/05/Vendimet-e-mbledhjes-se-67-te-te-Qeverise.pdf>.

Drugi vidovi uzurpacije imovine

Pored eksproprijacije, na severu Kosova su se u poslednjih nekoliko meseci pojavili i primeri drugih vidova uzurpacije imovine u bezbednosne svrhe. S obzirom na ograničenost informacija, ovde ćemo ih samo tipološki razvrstati bez dublje pravne analize:

- poveravanje policijskim snagama na korišćenje objekata koji su u nadležnosti Agencije za privatizaciju (slučaj Rajske banje u Banjskoj²⁸) ili koji su predmet oduzimanja u krivičnom postupku (slučaj oduzetog privatnog objekta na jezeru Gazivode²⁹);
- izgradnja puta između sela Vidomiriće i Banov Do³⁰ bez postupka eksproprijacije i bez označavanja radova, po svemu sudeći na osnovu katastarske dokumentacije koja nije prošla obavezni postupak upoređivanja i verifikacije, a koji potencijalno može imati bezbednosnu funkciju; i
- dodeljivanje parcele kod tzv. Vojnog remonta policiji od strane novog opštinskog rukovodstva u Severnoj Mitrovici³¹.

Zajednički imenitelj za sve ove vidove uzurpacije je da se zaobilazi postupak eksproprijacije, koji bi zakonski morao biti obavezan, ponekad sa na izgled validnim pravnim osnovom, ali upitnom legitimnošću (slučaj vojnog remonta), a ponekad bez ikakvog pravnog osnova (slučaj puta Vidomiriće-Banov Do), odnosno bez legitimne svrhe (slučajevi luksuznih objekata u Banjskoj i na Gazivodama). Svakako, svi ovi slučajevi zavređuju dublju pravnu analizu kada bude dostupno više zvaničnih dokumenata, kao što je slučaj sa predmetnim postupcima eksproprijacije.

---

²⁸ Kosovo Sever Portal <https://kossev.info/rse-rajsku-banju-pod-zakup-uzeo-kosovski-mup/>

²⁹ Radio 021 <https://www.021.rs/story/Info/Srbija/354360/Radoiciceva-vila-izgradjena-na-drzavnom-zemljistu-Kosovo-planira-da-je-oduzme-evo-sta-ce-napraviti.html>

³⁰ Media centar, Čaglavica <https://www.medijacentar.info/uprkos-protivljenju-mestana-nastavljeni-radovi-u-banovom-dolu/>

³¹ Radio slobodna Evropa <https://www.slobodnaevropa.org/a/parcela-severna-mitrovica-mup-kosovo-srbija/32752390.html>

ODABRANI POLITIČKI I BEZBEDNOSNI ASPEKTI

U ovom odeljku ćemo, iz gore navedenih razloga, izdvojiti samo najbitnije političke i bezbednosne aspekte analizirane situacije.

POLITIČKI ASPEKT

Bez sumnje najbitniji politički aspekt je realizacija gore pomenutog političkog programa „Samoopredeljenja“ (vladajuće stranke na Kosovu je lider kosovski premijer Aljbin Kurti) iz 2012. godine, fokusiranog na opštine sa srpskom većinom na severu Kosova.³²

Između ostalog, kako je navedeno u delu 2. gore, u tački 2. ovog programa se predviđa:

- Povećanje policijskog prisustva na severu usled vanrednog stanja koje tamo postoji;
- Izgradnja baze posebnih policijskih snaga kod Vojnog remonta;
- Izgradnja dve baze posebnih policijskih snaga u blizini prelaza 1 [Jarinja] i 31 [Brnjak].

Na osnovu svega gore navedenog, možemo zaključiti da je ovaj program u potpunosti ostvaren, i to, hronološki, sprovođenjem sledećih mera:

- Pojačanim raspoređivanjem bezbednosnih snaga na severu u posmatranom periodu;
- Uzurpacijom, a zatim i eksproprijacijom za svrhe izgradnje baza blizu prelaza Jarinja (Leposavić) i Brnjak (Zubin Potok) ;
- Dodelom Vojnog remonta od strane (nelegitimne) Skupštine opštine Severna Mitrovica.

Iako je za ostvarivanje ovog programa bilo potrebno 11 godina, te sprovođenje navedenih mera nije pratilo njihov redosled iznet u programu,

---

³² Tekst programa na albanskom jeziku dostupan na <https://shqiptarja.com/lajm/alternativa-e-vet-euml-vendosje-s-p-euml-r-veriun>.

to ne utiče na činjenicu da Kurti i njegov ministar policije Dželalaj Svećlja u svojim javnim nastupima ne pokazuju nameru da od toga odustanu.

BEZBEDNOSNI ASPEKT

Poverenje u bezbednosne strukture na Kosovu je značajno opalo među građanima u većinski srpskim sredinama, dok je istovremeno bezbednosna situacija jedan od najvećih prioriteta koji su identifikovali tokom prošle godine. Prema istraživanju nevladine organizacije Nova društvena inicijativa³³ građani u opštinama sa većinski srpskim stanovništvom kao ključni izazov ističu opštu sigurnost i stabilnost (35%), političke slobode (34%), slobode kretanja (32%), zapošljavanja i ekonomske uslove (28%) i demokratiju (22%), dok je sloboda kretanja u 2023. godini bila jedna od njihovih najvećih zabrinutosti. Na osnovu ovog istraživanja je primetna promena zabrinutosti građana jer su u ranijim istraživanjima na listi prioriternih problema najviše rangirani ekonomski problemi, nezaposlenost, korupcija, dok je bezbednost zauzimala nižu poziciju. To upućuje na zaključak da su promeni na listi prioriteta doprineli bezbednosni izazovi i krize koje su uključivale nasilne događaje. Najveći intenzitet kriza na severu Kosova je bio u periodu od protekle dve godine.

Prvi incident u kojem je došlo do sukoba specijalnih jedinica Kosovske policije sa građanima bio je sredinom oktobra 2021. godine³⁴ tokom koordinisane akcije u, kako je policija navela, sprečavanju šverca. Tada je došlo do ranjavanja jednog muškarca.³⁵ Ishod ove akcije i pravosudnog procesa još uvek nije poznat javnosti.

Sa početkom izgradnje policijskih baza i pojačanim prisustvom jedinica Kosovske policije koje ne spadaju u redovne patrole počele su i pritužbe građana na neprimereno ponašanje policajaca.³⁶ U navodima koje su

---

³³ Radna verzija analize sa obrađenim podacima je dostupna autorima.

³⁴ Kosovo Sever Portal <https://kossev.info/akcija-hapsenja-u-vezi-sa-svercom-u-kosovskoj-mitrovici/>

³⁵ N1 televizija <https://n1info.rs/vesti/jedna-osoba-tesko-ranjen-na-severu-kosova-i-zivotno-je-ugrozena/>

³⁶ Kosovo Sever Portal <https://kossev.info/gradjani-se-zale-na-maltretiranje-od-strane-specijalaca-kp-sluzbenici-ne-provociraju-vec-osiguravaju-bezbednost/>

građani izneli medijima isticano je da su ih policajci prilikom ulaska na teritoriju Kosova iznenada zaustavljali sa dugim cevima, danju, kao i u noćnim satima i prema njima se grubo ophodili.

Građani su navodili i da su pripadnici specijalnih jedinica Kosovske policije sa njima komunicirali isključivo na albanskom, kao i da se neretko dešavalo da to neprimereno ponašanje bude u prisustvu dece koju je to uznemiravalo. Ovi navodi građana se odnose na događaje kod policijske baze koja se nalazi nedaleko od prelaza Brnjak na kojem policijski službenici već vrše kontrolu prolaska vozila, robe i ljudi.

Sredinom novembra 2022. godine nevladina organizacija „Aktiv“ je saopštila da je izvršni direktor te organizacije Miodrag Milićević bio izložen fizičkom i verbalnom maltretiranju od strane pripadnika specijalnih jedinica kosovske policije. Centrala Kosovske policije u Prištini negirala je da je došlo do incidenta ili maltretiranja.³⁷

Da je bilo neprimerenog ponašanja specijalnih jedinica Kosovske policije i pre nego što su Srbi na severu napustili ovu instituciju naveo je i jedan od sada bivših pripadnika³⁸ iz redova srpske zajednice. Prema njegovom svedočenju na teritoriji opštine Leposavić je, tokom policijske akcije, sredinom 2022. godine došlo do pucnjave, tokom koje je, u pravcu lica koje nije pružalo otpor, ispaljena velika količina metaka. Srbi zaposleni sa severa Kosova su iste godine, 5. novembra, napustili Kosovsku policiju.³⁹

Krajem januara 2023. godine pripadnici Specijalne jedinice Kosovske policije pucali su kod punkta (koji je sada postao baza) na Bistričkom mostu na vozilo u kojem su se nalazila dvojica Srba, a tom prilikom je jedan od njih ranjen.⁴⁰ Prema zvaničnom saopštenju policije vozač putničkog

---

³⁷ Radio Televizija Srbije <https://www.rts.rs/lat/vesti/drustvo/5019551/miodrag-milicevic-nvo-aktiv-napad.html>

³⁸ Video snimak, sastanak Srba sa Kosova sa predsednikom Srbije <https://www.youtube.com/watch?v=Gz0phktfP0M&t=2904s>

³⁹ Kosovo Sever Portal <https://kossev.info/zvecan-poceo-sastanak-srba-sa-severa-ceka-se-odluka-o-nenapustanju-institucija/>

⁴⁰ Kosovo Sever Portal <https://kossev.info/bistricki-most-policija-pucala-nakon-sto-je-autom-udareno-u-njihov-auto-petkovic-mladici-nisu-zeleli-da-ih-iko-maltretira/>

vozila je udario u policijsko vozilo i odbio da se zaustavi. Dvojica muškaraca koja su se u vozilu nalazila istim su otišla u centralnu Srbiju.

Tri meseca kasnije na istom mestu se ponovo desila pucnjava tokom koje je ranjen jedan muškarac u predelu grudnog koša.⁴¹ Kosovska policija je prvobitno negirala da je do pucnjave došlo da bi kasnije saopštila da ipak postoji sumnja da je policijski službenik učestvovao u pucnjavi. Uz njega su suspendovana još tri službenika za koje se sumnja da su u incidentu učestvovali. Četvoro policajaca je nakon suspenzije i uhapšeno, a svi su u međuvremenu pušteni da se brane sa slobode.

Jedan od ozbiljnijih sukoba između Kosovske policije i građana usledio je 26. maja 2023. godine u Zvečanu⁴² kada su pripadnici specijalnih jedinica Kosovske policije na silu uvodili gradonačelnike albanske nacionalnosti u opštinske zgrade u Zvečanu, Leposaviću i Zubinom Potoku. Tom prilikom je upotrebljen suzavac i došlo je do sukoba između Kosovske policije i okupljenih građana, koji su ukazali da je ponašanje policije bilo neprimereno i da su upotrebili nesrazmernu silu.

Do još ozbiljnijeg incidenta je došlo 29. maja kada je došlo do sukoba građana i pripadnika KFOR-a.⁴³ Sukobu su prethodile višesatne tenzije, hapšenje dvojice muškaraca koji su protestovali, a nakon toga i okršaj tokom kojeg je ranjeno više desetina pripadnika KFOR-a. Istog dana je, nedaleko od opštinske zgrade u Zvečanu, ranjen jedan pripadnik srpske zajednice sa severa Kosova.⁴⁴

Sredinom juna 2023. Kancelarija za Kosovo i Metohiju Vlade Republike Srbije saopštila je da su pripadnici specijalnih jedinica kosovske policije u selu Žitkovac, u opštini Zvečan pretukli dvoje dece, brata i sestru K.R. (15)

---

⁴¹ Kosovo Online <https://www.kosovo-online.com/vesti/hronika/jovanovic-prosao-sam-pored-punkta-policije-cuo-se-pucanj-i-osetio-sam-bol-u-ramenu-11>

⁴² Radio Kontakt Plus <https://radiokontaktplus.org/vesti/video-zvecan-26-maja-nasilan-ulazak-specijalaca-u-opstinsku-zgradu/24919/>

⁴³ Al Jazeera Balkan <https://www.youtube.com/watch?v=5x-MC-el0bY>

⁴⁴ Radio KIM <https://radiokim.net/vesti/politika/184516-vucic-posetio-ranjenog-galjaka-u-bolnici-u-beogradu/>

i D.R. (17).⁴⁵ O ovom incidentu je svedočila je i majka ove dece ⁴⁶ dok je Kosovska policija negirala je da su pripadnici policije tukli maloletnike.⁴⁷

U selu Banjska se 24. septembra 2023. godine naoružana grupa Srba sukobila sa Kosovskom policijom.⁴⁸ Prema do sada poznatim informacijama, grupa Srba je iz pravca centralne Srbije ušla u ovo selo i postavila eksploziv na ulazu u selo. Prva žrtva je bio kosovski policajac albanske nacionalnosti, nakon toga je došlo do oružanog sukoba između grupe Srba i Kosovske policije tokom kojeg su ubijena tri muškarca sa severa Kosova, srpske nacionalnosti.

Novembra 2023. godine aktivista građanske inicijative „Za Zubin Potok“ je priveden pa pušten nakon viščasovnog zadržavanja i ispitivanja u policijskoj stanici u Zubinom Potoku.⁴⁹ On je naveo da je pretučen i da ima vidljive povrede dok je policija navela da je vikao na službenike i da se opirao privođenju, te da su morali da „upotrebe neophodnu fizičku silu“.

Zajedničko za sve navedene slučajeve je da nijedan još uvek nema pravni epilog. Dvogodišnje tenzije se često navode kao razlog zbog kojeg građani sa severa Kosova odlučuju da se isele. O broju ljudi koji su se iselili se uglavnom nagađa, a prema tvrdnjama državnog vrha Srbije tokom 2023. godine se, baš zbog prisustva i ponašanja Kosovske policije, iselilo 11 odsto ljudi sa Severa Kosova. Analizirani događaji pokazuju da se bezbednosna situacija na severu Kosova pogoršala te građani s pravom izražavaju zabrinutost za svoju budućnost u ovim opštinama.

---

⁴⁵ Insajder <https://insajder.net/prenosimo/srpska-lista-decak-i-devojicica-pretuceni-u-opstini-zvecan>

⁴⁶ Kosovo online <https://www.kosovo-online.com/vesti/drustvo/majka-pretucene-dece-zatekla-sam-decu-sa-puskama-iznad-glave-18-6-2023>

⁴⁷ Radio Goraždevac <https://www.kosovo-online.com/vesti/drustvo/majka-pretucene-dece-zatekla-sam-decu-sa-puskama-iznad-glave-18-6-2023>

⁴⁸ Radio Slobodna Evropa <https://www.slobodnaevropa.org/a/kosovo-pucnjava-policajac-ubistvo-sjever-kosova/32606824/1b111bi0.html>

⁴⁹ Kosovo Sever Portal <https://kossev.info/priveden-aktivista-gi-z-potok-bisevac-pretukli-ga-ima-povrede-kp-upotreбили-smo-neophodnu-silu-opirao-se-privodjenju/>

ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Iz svega navedenog, jasno je da na severu Kosova postoji bezbednosna kriza, koja je usko povezana sa institucionalnom. Ta kriza se očitava na više nivoa, od povećanja prisustva bezbednosnih snaga, njihovog stacioniranja kroz protivpravnu eksproprijaciju i druge vidove uzurpacije, a koji su svi ili direktno protivzakoniti ili u najmanju ruku upitni, te kroz brojne incidente i, kao rezultat svega toga, depopulaciju severa Kosova.⁵⁰ Jedini način na koji se to može ispraviti je povlačenje bezbednosnih snaga, uz obnovu institucionalnih i bezbednosnih aranžmana koji uključuju pripadnike srpske zajednice na zakonit i legitiman način.

Zadati okvir za takvo ispravljanje trenutno predstavlja briselski proces, gde je Implementacionim aneksom Sporazuma o putu ka normalizaciji odnosa između Kosova i Srbije⁵¹ iz marta 2023. godine predviđeno kako revidiranje sadržine/merila Poglavlja 35 za Beograd, tako i formulisanje agende Posebne grupe za normalizaciju za Prištinu. Budući da sam Sporazum⁵² sadrži odredbu o primeni svih prethodno postignutih sporazuma, te da je Prvi sporazum, kao jedan od njih, obesmišljen napuštanjem institucija, za očekivati je da se na toj agendi nađu i mere kojima će se rešiti institucionalna kriza.

Iako se briselski proces ne bavi direktno bezbednosnom materijom, pogoršanje bezbednosne situacija se itekako spominje kao nužan preduslov pune implementacije dogovorenog, i to u kontekstu de-eskalacije u četiri opštine na severu Kosova, u nizu zvaničnih saopštenja predstavnika EU –

---

⁵⁰ Ove navode često iznose građani sa Severa Kosova, na osnovu neposrednih i posrednih saznanja, a prema tvrdnjama predsednika Srbije Sever Kosova je tokom 2023. godine napustilo 11 odsto građana.

⁵¹ Tekst na engleskom dostupan na zvaničnom sajtu Evropske službe za spoljne poslove, https://www.eeas.europa.eu/eeas/belgrade-pristina-dialogue-implementation-annex-agreement-path-normalisation-relations-between_en.

⁵² Tekst na engleskom dostupan na zvaničnom sajtu Evropske službe za spoljne poslove, https://www.eeas.europa.eu/eeas/belgrade-pristina-dialogue-agreement-path-normalisation-between-kosovo-and-serbia_en.

od 3. juna 2023. godine⁵³, 19. septembra 2023. godine⁵⁴ i 3. oktobra 2023. godine⁵⁵.

Imajući u vidu dualnu prirodu aktuelne krize na severu Kosova, kao i trenutni okvir za njeno rešavanje tj. briselski proces, na ovom mestu se mogu dati sledeće preporuke koje se tiču rešavanja kako institucionalnog, tako i bezbednosnog aspekta krize:

- Postizanje političkog dogovora o povratku u institucije, praćeno opštom i širokom amnestijom;
- Povlačenje dovedenih policijskih snaga, kao i uklanjanje svih punktova i baza;
- Sprovođenje legitimnih lokalnih izbora u četiri opštine na severu Kosova;
- Popunjavanje policijskih snaga na zakonit način koji odslikava etničku strukturu na severu Kosova (to uključuje i osnivanje specijalne jedinice Kosovske policije za region sever koja oslikava etničku strukturu u ove četiri opštine).
- Obustavljanje protivpravne eksproprijacije, kao i stavljanje van snage gore navedenih drugih vidova uzurpacije, uz povraćaj u pređašnje stanje i naknadu štete;
- Formulisanje efektivnih međunarodnih garancija primene svega prethodno navedenog; i

---

⁵³ Tekst na engleskom dostupan na zvaničnom sajtu Evropske komisije, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/06/03/statement-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-eu-on-kosovo-and-latest-developments/>.

⁵⁴ Tekst na engleskom dostupan na zvaničnom sajtu Evropske komisije, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/09/19/belgrade-pristina-dialogue-statement-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-european-union-on-expectations-from-serbia-and-kosovo/>.

⁵⁵ Tekst na engleskom dostupan na zvaničnom sajtu Evropske službe za spoljne poslove, https://www.eeas.europa.eu/eeas/kosovoserbia-speech-high-representativevice-president-borrell-ep-assembly_en.

- Formulisanje odgovarajućih prelaznih aranžmana koji bi se primenjivali u periodu između postizanja odgovarajućih dogovora i sprovođenja svega prethodno navedenog.

Kako bi ove preporuke bile metodološki još dublje utemeljene, nalazi ovog predloga praktične politike bi trebalo da budu dopunjeni time što bi se prikupili detaljniji podaci o strukturi bezbednosnih snaga na severu Kosova, kao i o drugim vidovima uzurpacije imovine, i to kroz direktnu komunikaciju sa kosovskim strukturama i kroz proceduru slanja zahteva za dostupnost informacija od javnog značaja. Na osnovu tako upotpunjenih podataka, moglo bi se izvršiti dublje analitičko sagledavanje situacije, čime bi se tematika koja je u ovom tekstu samo načeta mogla obraditi na istom nivou kao i npr. eksproprijacija, što bi omogućilo i efikasniju operacionalizaciju preporuka.

Ključni izazovi za Srbiju u implementaciji Sporazuma o normalizaciji i kako ih prevazići

Autori

Miloš Pavković, Centar za evropske politike (CEP)⁵⁶
Stefan Vladislavljev, Fondacija BFPE za odgovorno društvo⁵⁷

---

⁵⁶ milos.pavkovic@cep.org.rs

⁵⁷ svladislavljev@bfpe.org

SADRŽAJ

UVOD.....	29
MAPIRANJE IZAZOVA.....	31
IZAZOV 1: DA LI SRBIJA ŽELI DA IMPLEMENTIRA SPORAZUM U CELOSTI ...	31
IZAZOV 2: RAZMENA STALNIH (DIPLOMATSKIH) MISIJA	33
IZAZOV 3: ČLANSTVO KOSOVA U MEĐUNARODNIM ORGANIZACIJAMA ...	36
IZAZOV 4: PRIZNAVANJE NACIONALNIH SIMBOLA.....	38
ZAKLJUČAK	41
PREPORUKE KAKO PREVAZIĆI IZAZOVE.....	42

UVOD

Dijalog Beograda i Prištine, ili Srbije i Kosova,⁵⁸ koji se odvija pod okriljem Evropske unije (EU) od 2011. godine, tokom 2023. godine je ušao u novu fazu. Uzimajući u obzir geopolitičke promene u Evropi i svetu nakon početka ukrajinskog sukoba, nestabilnosti u Nagorno Karabahu (Azerbejdžan) i izraelske kopnene ofanzive u Gazi, kosovsko pitanje postalo je veoma aktuelno i našlo se visoko na agendi EU i njenih država članica, kao i SAD-a. Preduprediti nestabilnost i potencijalne nove oružane sukobe na tlu Evrope postao je sigurnosni prioritet pre svega EU, ali i SAD. Tome je doprinela i serija kriza i tenzija na teritoriji Kosova, ali i između vlada u Beogradu i Prištini koje su pretile da prerastu u oružani sukob. Nemogućnost dogovora oko ličnih dokumenata i registarskih tablica za Srbe na severu Kosova tokom 2022. godine prouzrokovala je, ili pak otkrila, dubinu krize. Izlazak Srba na severu iz kosovskih institucija, organizovanje barikada, bojkot lokalnih izbora, protest protiv nelegitimno izabраниh gradonačelnika, odbijanje plana EU o deeskalaciji od strane kosovske Vlade, kaznene mere koje su Kosovu uvele EU i SAD, hapšenje kosovskih policajaca koje su izvršile srpske bezbednosne službe bili su ključni događaji koji su obeležili kraj 2022. i 2023. godinu, a koji su eskalirali događajem u Banjskoj 24. septembra 2023. godine.

U svetlu ovih događaja, Francuska i Nemačka, kao vodeće države EU, lansirale su inicijativu za postizanje novog sporazuma i predložile tzv. Francusko-nemački plan. Ubrzo je Evropski savet jednoglasno prihvatio taj plan čime je on postao Evropski predlog, koji je predstavljen obema stranama u dijalogu. Evropski predlog u februaru 2023. godine postaje Sporazum na putu ka normalizaciji odnosa između Kosova i Srbije⁵⁹ (u daljem tekstu: Sporazum o normalizaciji), a u martu dobija i Aneks o

---

⁵⁸ Ovaj naziv ne utiče na stav o statusu i u skladu je sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti UN i mišljenjem MSP o kosovskoj deklaraciji nezavisnosti.

⁵⁹ European Union, External Actions Service, "Belgrade-Pristina Dialogue: Agreement on the path to normalisation between Kosovo and Serbia", dostupno na: https://www.eeas.europa.eu/eeas/belgrade-pristina-dialogue-eu-proposal-agreement-path-normalisation-between-kosovo-and-serbia_en

implementaciji sporazuma (u daljem tekstu: Aneks)⁶⁰ tokom runde pregovora održane u Ohridu. Prihvatanje Sporazuma o normalizaciji predstavlja ulazak u novu fazu dijaloga, kao što je to 2012. godine bio prelazak iz tehničkih pregovora, u dijalog na visokom političkom nivou. Ovaj Sporazum predstavlja novu etapu u briselskom dijalogu u smislu da otvara vrata za razgovore i o statusnim pitanjima, što nije bio slučaj ranije. Ono što takođe ovaj dogovor predstavlja jeste i potencijalno pravno-obavezujuće prihvatanje članova Aneksa što bi sporazum transformisalo od političkog dokumenta ka suštinski pravnom, odnosno obavezujućem dokumentu. U tom kontekstu, Sporazum nosi mnoštvo izazova, kako za Beograd, tako i za Prištinu.

Ovaj rad polazi od pretpostavke da je neophodno razmotriti načine uspešne primene Aneksa o implementaciji s obzirom na to da skorašnji razvoj dešavanja još jednom samo potvrđuje neodrživost onoga što jeste *status quo*, te neophodnost posvećenosti normalizaciji odnosa. Pažnja ovog rada usmerena je ka potencijalnim preprekama u implementaciji Sporazuma za Srbiju, te se kroz analizu identifikuju ključni izazovi i pružaju preporuke kako bi oni mogli da budu prevaziđeni u budućnosti.

---

⁶⁰ European Union, Extern Action Service, "Implementation Annex to the Agreement on the Path to Normalisation of Relations between Kosovo and Serbia", dostupno na: https://www.eeas.europa.eu/eeas/belgrade-pristina-dialogue-implementation-annex-agreement-path-normalisation-relations-between_en

MAPIRANJE IZAZOVA

Sporazum o normalizaciji broji 11 članova i gotovo u svakom od njih ima spornih stavki, terminologije, obaveza i odrednica koje ne odgovaraju jednoj ili drugoj strani. U kontekstu mirovnih sporazuma to nije ništa novo. Međutim, imajući u vidu prethodne sporazume dogovorene i potpisane u okviru briselskog dijaloga, kao i ozbiljne izazove u implementaciji pojedinih delova tih sporazuma, nameće se važno pitanje koji delovi Sporazuma o normalizaciji mogu biti problematični prilikom implementacije, kao i koji su opšti izazovi za implementaciju ovog važnog dogovora u dijalogu. U ovom delu rada mapirana su četiri ključna izazova u vezi sa poslednjim sporazumom, i svaki je detaljno analiziran. Polazeći od opštih izazova poput nedostatka volje da se sporazum implementira u celosti i nespemnosti Srbije da se složi sa članstvom Kosova u međunarodnim organizacijama, preko nemogućnosti razmene stalnih diplomatskih misija i osetljivosti priznavanja nacionalnih simbola, analizirani su i razlozi ovih izazova i date i preporuke za njihovo prevazilaženje.

IZAZOV 1: DA LI SRBIJA ŽELI DA IMPLEMENTIRA SPORAZUM U CELOSTI

Predstavnici Srbije u pregovorima, pre svega predsednik Republike, od početka su iskazivali određene rezerve prema predloženom Sporazumu o normalizaciji. Izjave direktora Kancelarije za Kosovo i Metohiju (KiM), predsednice Vlade Srbije kao i predsednika Republike išle su u pravcu da je Srbija spremna da implementira neke ili veći broj članova, ali ne i čitav Sporazum. Neposredno nakon završetka pregovora u Ohridu i finalnog prihvatanja Sporazuma i pratećeg Aneksa, predsednik Srbije izjavio je da Srbija „prihvata koncept“, kao i da će „raditi na implementaciji“, ali u okviru „naših crvenih linija“.⁶¹ Predsednica Vlade Srbije je u svojim

---

⁶¹ Kosovo Online, “Vučić: Radićemo na implementaciji sporazuma do naših crvenih linija”, 19.03.2023, dostupno na: <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/vucic-radicemo-na-implementaciji-sporazuma-do-nasih-crvenih-linija-19-3-2023>

izjavama na temu dijaloga gotovo uvek insistirala na implementaciji prethodnih sporazuma, pre svega odredbi Briselskog sporazuma⁶² iz 2013. godine.⁶³ Naposljetku, i direktor Kancelarije za KiM je nekoliko nedelja nakon završenih pregovora u Ohridu izjavio da Srbija neće ići preko svojih crvenih linija i odbacio mogućnost *de facto* priznanja, kao i članstva Kosova u Ujedinjenim nacijama (UN).⁶⁴ Ovakve izjave ključnih političkih figura iz Beograda u kontekstu dijaloga predstavljaju jasan indikator da Vlada Srbije ne želi da implementira Sporazum o normalizaciji u celosti.

Predsednik Republike kao neformalni vođa pregovaračkog tima Srbije u procesu dijaloga više puta je odbio da potpiše Sporazum o normalizaciji. Prvo prilikom postizanja Sporazuma u februaru 2023. godine u Briselu, zatim nakon dogovora o Aneksu u martu iste godine u Ohridu, a zatim i tokom runde pregovora u oktobru 2023. godine.⁶⁵ Umesto potpisivanja, srpska strana je usmeno prihvatila Sporazum.⁶⁶ Više je razloga za ovakav stav srpske strane. Prvo, potpisivanje međunarodnog sporazuma sa Kosovom bi moglo implicitno da se tumači kao priznanje, posebno imajući u vidu Član 2. Sporazuma koji govori o suverenoj jednakosti država. Drugo, usklađenost samog Sporazuma sa unutrašnjim pravom i Ustavom Srbije jeste upitna, pa bi uvođenje Sporazuma kao pravnog umesto političkog dokumenta moglo da pokrene njegovu blokadu i poništavanje od strane Ustavnog suda Srbije. Treće, Sporazum je izrazito nepopularan u javnom mnjenju Srbije, pa je odluka o nepotpisivanju ujedno i taktički manevar da se predupredi svaki izliv nezadovoljstva. Kako bi odgovorila

---

⁶² Kancelarija za Kosovo i Metohiju, Vlada Republike Srbije, „Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa“, 2013, dostupno na: <https://www.kim.gov.rs/p03.php>

⁶³ Danas, „Ana Brnabić: Slažem se da bi trebalo hitno implementirati Ohridski sporazum“, 12.09.2023, dostupno na: <https://www.danas.rs/vesti/politika/ana-brnabic-slazem-se-da-bi-trebalo-hitno-implementirati-ohridski-sporazum/> videti još: Kosovo Online, „Brnabić sa senatorima iz SAD: Puna primena Briselskog sporazuma“, 25.05.2023, dostupno na: <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/brnabic-sa-senatorima-iz-sad-puna-primena-briselskog-sporazuma-25-5-2023>

⁶⁴ Danas, „Petar Petković: Kurti je nervozan, Srbija neće priznati Kosovo“, 01.04.2023., dostupno na: <https://www.danas.rs/vesti/politika/petar-petkovic-kurti-je-nervozan-srbija-nece-priznati-kosovo/>

⁶⁵ Nova S, „Vlada Kosova: Kurti prihvatio sporazume iz Brisela i Ohrida, Vučić odbio da potpiše“, 26.10.2023, dostupno na: <https://nova.rs/vesti/politika/vlada-kosova-kurti-prihvatio-sporazume-iz-brisela-i-ohrida-vucic-odbio-da-potpise/>

⁶⁶ N1, „Nova.rs: Kurti prihvatio ZSO, Vučić pristao na sporazum, ali traži da potpiše posle izbora“, 02.11.2023, dostupno na: <https://n1.info.rs/vesti/nova-rs-kurti-prihvatio-zso-vucic-pristao-na-sporazum-ali-trazi-da-potpise-posle-izbora/>

na ova tri problema, srpska strana odlučila se za strategiju nepotpisivanja i delimične implementacije Sporazuma.

Pored samih izjava koje služe kao jasne poruke o intencijama Srbije, odbijanje potpisivanja Sporazuma predstavlja još jedan snažan indikator o nedostatku želje za njegovom implementacijom. Predsednik Srbije odbio je da potpiše Sporazum o normalizaciji, kao i Aneks o implementaciji uz obrazloženje da ne želi da kreira pravne obaveze za Srbiju potpisivanjem međunarodno-pravnog sporazuma sa nepriznatom Republikom Kosovo.⁶⁷ Nedostatak potpisa na Sporazumu umanjuje njegovu snagu, a pravna obaveznost implementacije u ovom slučaju nedostaje. Bez obzira što Bečka konvencija o diplomatskih odnosima⁶⁸ i Bečka konvencija o ugovornom pravu⁶⁹ prepoznaju usmeni dogovor i izjave šefa države, predsednika vlade ili ministra spoljnih poslova kao obligaciju, ona ima mnogo slabije pravno uporište u odnosu na valjano potpisani međunarodni ugovor koji je ratifikovan u domaćem zakonodavstvu. Upravo usled ovog problema i sam Aneks je predvideo promenu Pregovaračkog okvira za članstvo u EU i poglavlja 35 u pregovorima Srbije sa EU, kako bi se makar indirektno obezbedila pravna osnova za potpunu implementaciju. Međutim, i sama promena Pregovaračkog okvira za Srbiju je pokazala dosta poteškoća i do trenutka pisanja ove analize ona nije izvršena. Stoga, imajući sve ovo u vidu, nepotpisivanje Sporazuma o normalizaciji predstavlja veliki izazov u smislu implementacije sporazuma.

IZAZOV 2: RAZMENA STALNIH (DIPLOMATSKIH) MISIJA

Razmena stalnih misija predviđena je Članom 8. Sporazuma o normalizaciji, koji takođe predviđa da će ove misije biti smeštene u sedištima vlada Srbije i Kosova.⁷⁰ U vezi sa ovim članom sporazuma javlja se nekoliko problema. Prvo, da li su misije predviđene ovim sporazumom

---

⁶⁷ N1, „Vučić: Nisam potpisao, jer neću da pravim pravne sporazume sa Kosovom“, 19.03.2023, dostupno na: <https://n1.info.rs/vesti/vucic-nisam-potpisao-jer-necu-da-pravim-pravne-sporazume-sa-kosovom/>

⁶⁸ United Nations, “Vienna Convention on Diplomatic Relations”, 1961, dostupno na: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf

⁶⁹ United Nations, “Vienna Convention on the Law on Treaties”, 1969, Član 11, dostupno na: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_1_1969.pdf

⁷⁰ European Union, External Actions Service, “Belgrade-Pristina Dialogue: Agreement on the path to normalisation between Kosovo and Serbia”, dostupno na: https://www.eeas.europa.eu/eeas/belgrade-pristina-dialogue-eu-proposal-agreement-path-normalisation-between-kosovo-and-serbia_en

diplomatske? Drugo, da li je ovaj deo sporazuma usaglašen sa međunarodnim pravom i domaćim zakonodavstvom? Treće, nejasno je, a potencijalno i problematično, uspostavljanje diplomatskih misija u sedištu vlada.⁷¹ Na kraju, razmena misija između Srbije i Kosova sa sobom potencijalno nosi napetosti koje bi kao rezultat negativnog stava u društvu mogle da proizvedu nezadovoljstvo i građanske proteste.

Polazeći od prvog problema u vezi sa stalnim misijama, ponovo je u pitanju korišćenje jezika kreativne ili konstruktivne dvosmislenosti,⁷² što je često dovodilo do poteškoća u implementaciji prethodnih sporazuma. Stoga ostaje nejasno da li je ovo suštinski diplomatska misija ili pak začetak nečega što bi trebalo da bude diplomatska misija između dve nezavisne države u budućnosti. Ni Aneks ne nudi konkretniji odgovor niti objašnjenje kako bi stalne misije trebalo da izgledaju. I dok Vlada u Prištini na stranici Ministarstva spoljnih poslova na spisku stranih diplomatskih misija navodi i Oficira za vezu u Beogradu,⁷³ sa druge strane zvanični Beograd demantuje postojanje diplomatske misije Kosova u Srbiji i naglašava da je nikada neće ni biti.⁷⁴ Uzimajući u obzir da su Prvim sporazumom o principima koji regulišu normalizaciju odnosa (Briselski sporazum 2013)⁷⁵ uspostavljeni oficiri za vezu u Prištini i Beogradu, kreiranje stalnih misija može se posmatrati kao unapređenje ove institucije na viši nivo, koji još uvek ne predstavlja stalnu diplomatsku misiju imajući u vidu da Srbija ne priznaje Kosovo kao nezavisnu državu (a uspostavljanje diplomatskih odnosa može se smatrati *de facto* priznanjem), pa samim tim ne želi da uspostavi diplomatske odnose. S druge strane, neke od država koje nisu priznale Kosovo, poput Grčke, Slovačke i Rumunije, imaju uspostavljene

---

⁷¹ Tekst Sporazuma je neprecizan pa se može tumačiti kao uspostavljanje diplomatskih misija u sedištu vlada ili pak gradovima sedištima vlada, tj. Beogradu i Prištini.

⁷² Florian Bieber, "The Serbia-Kosovo Agreements: An EU Success Story?" u Review of Central and East European Law, 40(3-4), 285-319. 2015, dostupno na: https://brill.com/view/journals/rela/40/3-4/article-p285_2.xml

⁷³ Republika e Kosovës, "Ambasadat", dostupno na: <https://ambasadat.net/Serbi>

⁷⁴ The Government of the Republic of Serbia, "Pristina does not have, nor will it have diplomatic mission in Belgrade", 02.11.2023, dostupno na: <https://www.srbija.gov.rs/vest/en/215100/pristina-does-not-have-nor-will-it-have-diplomatic-mission-in-belgrade.php>

⁷⁵ Kancelarija za Kosovo i Metohiju, Vlada Republike Srbije, „Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa“, 2013, dostupno na: <https://www.kim.gov.rs/p03.php>

diplomatske odnose (Kancelarije za vezu), što negira argument da uspostavljanje diplomatskih odnosa nužno znači i priznanje.

Drugi problem jeste neusaglašenost člana Sporazuma koji predviđa stalne misije sa relevantnim međunarodnim pravom, ali ni sa domaćim zakonodavstvom u Srbiji. Naime, stalne misije postoje kao kategorija isključivo kao predstavništva pri međunarodnim organizacijama. Stalne misije ne postoje kao kategorija ni u Bečkoj konvenciji o diplomatskim odnosima⁷⁶ kao ključnom izvoru međunarodnog prava u ovoj oblasti. Ona takođe predviđa isključivo stalne diplomatske misije koje se uspostavljaju između država sporazumno.⁷⁷ Dodatno, Zakon o spoljnim poslovima Republike Srbije⁷⁸ među diplomatsko-konzularnim predstavništvima u zemlji razlikuje samo stalne diplomatske misije i konzularna predstavništva. Dakle, imajući u vidu da Sporazum o normalizaciji predviđa uspostavljanje institucije koja nema uporište kako u domaćem tako i u međunarodnom pravu, a da sam Sporazum nije potpisan ni ratifikovan kao međunarodni ugovor i stoga nema direktnu primenu, ostaje otvoreno pitanje mogućnosti za uspostavljanje diplomatske misije Kosova u Beogradu. To pitanje postaje još relevantnije kada se u obzir uzme stav Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije koje je jasno odbilo bilo kakvu mogućnost postojanja diplomatske misije Kosova u Beogradu. S druge strane, ni institut oficira za vezu koji je uspostavljen 2013. godine takođe nema pravno uporište u srpskom zakonodavstvu, ali je dokaz da je uz postojanje političke volje sve moguće.

Još jedna nelogičnost jeste to što slovo sporazuma predviđa da se ove stalne misije uspostavljaju u sedištima vlada. Ovakav vid stalnih misija nije standardan u uporednoj praksi, ali imajući u vidu osetljivost pitanja i nameru da se ne prejudicira status Kosova, verovatno je procena fasilitatora u pregovorima bila da je uspostavljanje stalne misije Kosova u samom sedištu vlade u Beogradu bolji pristup od klasične ambasade. Takođe,

---

⁷⁶ United Nations, "Vienna Convention on Diplomatic Relations", 1961, dostupno na: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf

⁷⁷ Ibid, član 2.

⁷⁸ Službeni glasnik RS, „Zakon o spoljnim poslovima“, br. 116/2007, 126/2007 - ispr. i 41/2009, Član 7, dostupno na: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_spoljnim_poslovima.html

otvaranje diplomatskog predstavništva van prostorija Delegacije EU (gde se trenutno nalazi oficir za vezu Kosova) i Vlade Srbije, imalo bi potencijal da izazove građanske proteste i ugrozi rad ove misije i njenog osoblja.⁷⁹ To dovodi i do poslednjeg problema u okviru drugog izazova, a to je opšte protivljenje populacije u Srbiji nezavisnosti Kosova, a uspostavljanje stalne misije bi moglo da bude protumačeno kao neka vrsta priznanja. Stoga, postoji bojazan i potencijal za nove nasilne proteste poput onih iz 2008. godine.

IZAZOV 3: ČLANSTVO KOSOVA U MEĐUNARODNIM ORGANIZACIJAMA

Član 4. Sporazuma o normalizaciji kaže: *Strane polaze od pretpostavke da nijedna od njih ne može predstavljati drugu u međunarodnoj sferi ili delovati u njeno ime.*⁸⁰ Dakle ovim članom Srbija se odriče prava da predstavlja Kosovo i njegovo članstvo u međunarodnim organizacijama. To može biti problematično sa stanovišta Srbije iz više aspekata. Prvo, tako nešto bi predstavljalo narušavanje teritorijalnog integriteta i suvereniteta Republike Srbije. Drugo, deluje da politička elita u Beogradu nije spremna na takav potez, uprkos činjenici da je predsednik Republike usmeno prihvatio sporazum u izvornom obliku. Deluje da je ovakva formulacija člana 4. neprihvatljiva za Srbiju, pa stoga pitanje da li će ovaj član uopšte biti implementiran zaslužuje posebnu pažnju.

Tačka sporazuma koja se tiče članstva u međunarodnim organizacijama jeste i najizazovnija za Srbiju. Ovo predstavlja crvenu liniju Srbije još od jednostranog proglašenja nezavisnosti, otuda su predstavnici Srbije aktivno radili na blokiranju članstva Kosova u međunarodnim organizacijama gde

---

⁷⁹ Ilustrativan je primer paljenja ambasade SAD u Beogradu 2008. godine kada su protesti organizovani povodom jednostranog proglašenja nezavisnosti Kosova okupili više hiljada ljudi koji su se uputili ka ambasadi ove države i kojom prilikom je jedna osoba zaposlena u ovoj stalnoj diplomatskoj misiji izgubila život. Takođe, tom prilikom na meti je bila i ambasada Republike Hrvatske i druga diplomatsko-konzularna predstavništva. Više na: https://www.rtv.rs/sr_lat/politika/neredi-u-beogradu-zapaljena-ambasada-sad-zandarmerija-u-akciji_50336.html

⁸⁰ European Union, External Actions Service, “Belgrade-Pristina Dialogue: Agreement on the path to normalisation between Kosovo and Serbia”, dostupno na: https://www.eeas.europa.eu/eeas/belgrade-pristina-dialogue-eu-proposal-agreement-path-normalisation-between-kosovo-and-serbia_en

god je to bilo moguće. Indikativni primeri su pokušaji Kosova da se učlani u INTERPOL i UNESCO. Srbija je glasala i protiv članstva Kosova u Savetu Evrope (SE) 2023. godine, mada nije uspela da blokira proces početka pregovora o pristupanju Kosova ovoj organizaciji. S druge strane, na osnovu Dogovora o regionalnom predstavljanju iz 2012. godine,⁸¹ Srbija se nije protivila članstvu Kosova u regionalnim organizacijama i inicijativama poput Regionalnog saveta za saradnju (RCC), Zajedničkog regionalnog tržišta (CRM), Berlinskog procesa, Procesu saradnje u jugoistočnoj Evropi (SEECP), itd. Članstvo Kosova u ovim regionalnim forumima bilo je uslovljeno korišćenjem zvezdice i fusnote pored imena, shodno dogovoru iz 2012. godine. Međutim, međunarodne organizacije nisu isto što i regionalne, jer članstvo u međuvladinim organizacijama poput Saveta Evrope, Evropske unije⁸² i Ujedinjenim nacijama bi za Kosovo na neki način značilo jačanje državnosti i univerzalno priznanje nezavisnosti. Prema izjavama zvaničnika tako nešto za Srbiju je neprihvatljivo.

Uprkos činjenici da su predstavnici Srbije u pregovorima sa Kosovom, pre svega predsednik Republike, prihvatili sporazum u kome se predviđa članstvo Kosova u međunarodnim organizacijama, zvaničan stav Beograda po ovom pitanju nije promenjen. Tome u prilog govore brojne izjave, pre svega predsednika Republike, ali i predsednice Vlade, kao i ministra spoljnih poslova, koji su Ustavom i zakonom ovlašćeni da vode spoljnu politiku Srbije. Takođe, i rezerva predsednice Vlade Srbije na deklaraciju EU nakon decembarskog samita sa Zapadnim Balkanom⁸³ još jedna je potvrda namere vlade u Beogradu da ne implementira ovaj član sporazuma. Neposredno nakon prihvatanja Sporazuma o normalizaciji i Aneksa iz Ohrida, predsednik Srbije je izjavio da „nema primene delova Sporazuma

---

⁸¹ Radio-televizija Vojvodine (RTV), „Tekst sporazuma Beograda i Prištine“, 25.02.2012, dostupno na: https://rtv.rs/sk/politika/tekst-sporazuma-beograda-i-pristine_302491.html

⁸² Briselski sporazum (2013) u tački 14. predvideo je da dve strane neće blokirati jedna drugu na putu ka putu EU integracija.

⁸³ Tanjug, „Premijerka Brnabić uložila rezervu na deklaraciju EU, štiteći interese Srbije“, 14.12.2023, dostupno na: <https://www.tanjug.rs/srbija/politika/64530/premierka-brnabic-ulozila-rezervu-na-deklaraciju-eu-stiteci-interese-srbije/vest>

koji se tiču članstva Kosova u UN⁸⁴.⁸⁴ Ministar spoljnih poslova Srbije je takođe u dva navrata, u novembru i decembru 2023. godine, izjavio da Kosovo ne može da postane član UN,⁸⁵ i time jasno definisao stav Beograda po ovom pitanju, koji je dijametralno suprotan onome što piše u samom Sporazumu. Na kraju, prilikom rasprave u Savetu bezbednosti UN, oktobra 2023. godine, predsednica Vlade Srbije naglasila je u svom govoru da Kosovo nije član UN.⁸⁶

Dakle stav Srbije po ovom pitanju je jasan i nedvosmislen, članstvo Kosova u UN i povezanim organizacijama i agencijama je nedopustivo. Činjenicom da je taj stav u suprotnosti sa Sporazumom u normalizaciji, kreira se tenzija i izazov za njegovu implementaciju, jer je ovo jedna od centralnih tački normalizacije. Ono što se čini kao potencijalna međufaza u implementaciji ovog Sporazuma jeste da bi Srbija mogla, ne nužno prihvatanjem, ali pristupom koji podrazumeva izostanak protivljenja da otvori prostor za članstvo Kosova u određenim međunarodnim organizacijama, dokle god to ne podrazumeva članstvo u UN ili organizacijama i agencijama koje deluju u okviru UN sistema. Čini se da i sam Aneks ukazuje na ovu mogućnost, uzimajući u obzir to da je, na primer, članstvo u Evropskoj uniji ostavljeno kao mogućnost kojoj treba težiti (i predviđeno još ranije Briselskim sporazumom), dok članstvo Kosova u Ujedinjenim nacijama ostaje na dugačkom štapu – pre svega zbog verovatnog protivljenja dve države sa statusom stalnih članica Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija – Rusije i Kine.

IZAZOV 4: PRIZNAVANJE NACIONALNIH SIMBOLA

Član 1. Sporazuma o normalizacija predviđa kreiranje dobrosusedskih odnosa baziranih na jednakim pravima i podrazumeva međusobno

---

⁸⁴ Radio Slobodna Evropa, „Nema primene delova sporazuma koji se tiču članstva Kosova u UN-u, izjavio Vučić“, 21.03.2023, dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/vucic-sporazum-kosovo-un/32327686.html>

⁸⁵ Kosovo Online, „Dačić: Nema ulaska Kosova u UN i priznanja“, 02.12.2023, dostupno na: <https://www.kosovo-online.com/vesti/izbori-u-srbiji/dacic-nema-ulaska-kosova-u-un-i-priznanja-2-12-2023> i Radio-televizija Srbije (RTS), „Dačić: Kosovo ne može u UN“, 21.11.2023, dostupno na: <https://www.rts.rs/vesti/politika/1450798/dacic-kosovo-ne-moze-u-un.html>

⁸⁶ Radio-televizija Vojvodine (RTV), „Sednica Saveta bezbednosti UN o Kosovu i Metohiji; Brnabić: Priština sprovodi sistematsko nasilje nad Srbima“, 23.10.2023, dostupno na: https://www.rtv.rs/sr_lat/politika/pocela-sednica-saveta-bezbednosti-un-o-kosovu-i-metohiji-sefica-unmika-predstavlja-izvestaj_1486906.html

priznavanje nacionalnih simbola i dokumenata, uključujući lične karte, pasoše, registarske tablice i carinske pečate.⁸⁷ Priznavanje simbola i dokumenata od strane Srbije je do sada bilo veoma problematično, a zastoji u dijalogu po pitanju ličnih karata i registarskih tablica bili su uzroci ozbiljnih kriza u dijalogu i tenzija na terenu. Pregovori o carinskim pečatima vode se od početka dijaloga 2011. godine i još uvek nema dogovora po tom pitanju. Srbija trenutno ne priznaje pasoše izdate od strane kosovskih vlasti, kao ni nacionalne simbole (zastavu, grb i himnu).

Pitanje nacionalnih simbola jeste veoma osetljivo s obzirom na to da se oni identifikuju sa simbolima državnosti, pa je neprihvatanje kosovskih simbola i dokumenata od strane Srbije jasno u skladu sa politikom nepriznavanja. Prihvatanje državnih simbola tzv. Republike Kosovo predstavljalo bi neku vrstu *de facto* priznanja od strane Srbije. To je u svojoj poseti Beogradu i Prištini potvrdila i predsednica Evropske komisije, iznoseći očekivanje da Srbija izvrši *de facto* priznanje Kosova implementirajući odredbe člana 1. Sporazuma o normalizaciji.⁸⁸ S druge strane, ne postoji zvanična definicija *de facto* priznanja, niti bilo koji dokument EU koji taj pojam pominje i razrađuje. Termin *de facto* priznanja je formulacija prvi put pomenuta u zajedničkoj izjavi Šolca, Makrona i Meloni,⁸⁹ a kasnije je ju je preuzela i predsednica Evropske komisije Ursula fon der Lajen. Iako je Srbija 2022. godine prihvatila kosovske lične karte uz rezervu da to ne prejudicira priznanje Kosova, i registarske tablice sa rešenjem o sakrivanju državnih simbola (a kasnije priznala tablice prateći princip ličnih karata),⁹⁰ prihvatanje pasoša i državnih simbola poput zastave, grba i himne Kosova predstavlja veliki izazov za srpsku

---

⁸⁷ European Union, External Actions Service, "Belgrade-Pristina Dialogue: Agreement on the path to normalisation between Kosovo and Serbia", dostupno na: https://www.eeas.europa.eu/eeas/belgrade-pristina-dialogue-eu-proposal-agreement-path-normalisation-between-kosovo-and-serbia_en

⁸⁸ N1, „Ursula fon der Lajen: Sprovođenje Ohridskog sporazuma je de fakto priznanje Kosova“, 31.10.2023, dostupno na: <https://n1info.rs/vesti/ursula-fon-der-lajen-ohridski-sporazum-de-fakto-priznanje/>

⁸⁹ Nova S, „Makron, Šolc i Meloni o pregovorima u Briselu: Pozivamo Srbiju na de fakto priznanje, a Kosovo da uspostavi ZSO“, 27.10.2023, dostupno na: <https://nova.rs/vesti/politika/makron-solc-i-meloni-o-pregovorima-u-briselu-pozivamo-srbiju-na-de-fakto-priznanje-a-kosovo-da-uspostavi-zso/>

⁹⁰ Krajem 2023. godine Vlada Srbije odlučila je da prizna registarske tablice sa oznakom „Republika Kosovo (RKS)“ uz identičnu rezervu kao sa ličnim kartama ranije. Međutim, priznavanje kosovskih tablica treba posmatrati u kontekstu slanja pozitivnog signala međunarodnim partnerima od strane Srbije, ali da će potpuno *de facto* priznanje koje podrazumeva priznavanje ostalih državnih simbola (zastava, grb, himna) i dokumenata (pasoši, carinski pečati, sudske odluke) ipak morati da sačeka. Priznavanje tablica svakako jeste korak u dobrom smeru u smislu implementacije i može biti uvod u dalje korake priznavanja državnih simbola Kosova.

administraciju bez obzira na korelaciju priznanja državnih simbola i *de facto* priznanja nezavisnosti.⁹¹

Indikativni primeri izbegavanja fotografisanja srpskih zvaničnika pored zastave Kosova⁹² predstavljaju jasno protivljenje Srbije priznanju kosovskih simbola. Imajući u vidu stav vodećih lidera u EU (Šolc, Makron, Meloni, von der Lajen) za *de facto* priznanjem Kosova, Srbija još uvek nije jasno formulisala svoj stav po tom pitanju. Međutim, ono što je jasno jeste da se Srbija protivi planu da Sporazum o normalizaciji i Aneks iz Ohrida postanu deo pregovaračkog poglavlja i formalni uslov za članstvo Srbije u EU,⁹³ i u okviru same EU traži partnere da takav razvoj događaja preduprede.⁹⁴ Dakle jasno je da postoji otpor srpskog rukovodstva prema ovoj tački sporazuma i da priznavanje nacionalnih simbola neće biti jednostavno za implementaciju.

---

⁹¹ Radio Slobodna Evropa, „Postignut dogovor Srbije i Kosova o ličnim dokumentima“, 27.08.2022, dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/postignut-dogovor-srbija-kosovo-licna-dokumenta/32007169.html>

⁹² N1, „Briabić i fotografisanje sa učesnicima samita Berlinskog procesa: Šta se desilo u Tirani?“, 16.10.2023, dostupno na: <https://n1info.rs/vesti/briabic-i-fotografisanje-sa-ucesnicima-samita-berlinskog-procesa/>

⁹³ Radio-televizija Srbije (RTS), „Vučić: Postoji mogućnost da Ohridski sporazum postane uslov prijem u EU“, 06.12.2023, dostupno na: <https://rts.rs/vesti/politika/5323637/vucic-postoji-mogucnost-da-ohridski-sporazum-postane-uslov-za-prijem-u-eu.html>

⁹⁴ Danas, „Ko bi mogao da pomogne Vučiću da ceo Ohridski sporazum ne bude deo poglavlja 35?“, 03.12.2023, dostupno na: <https://www.danas.rs/vesti/politika/poglavlje-35-ohridski-sporaum/>

ZAKLJUČAK

Uprkos izazovima koji proizlaze iz Sporazuma o normalizaciji između Kosova i Srbije, njegova implementacija je ključna za dalje korake u procesu uspostavljanja funkcionalnih odnosa između Beograda i Prištine. Analiza ključnih izazova, kao što su nejasnost oko potpune implementacije, razmena stalnih misija, članstvo Kosova u međunarodnim organizacijama i priznavanje nacionalnih simbola, ukazuje na potrebu za pažljivim pristupom i rešavanjem pitanja koja su od suštinskog značaja.

Potpisivanje, parafiranje i ratifikacija, uz eventualne izmene Pregovaračkog okvira Srbije u procesu pristupanja EU su neophodni koraci ka uspostavljanju jasne pravna osnova za implementaciju. Evropski savet jasno je podržao punu implementaciju sporazuma, što predstavlja jasan signal Evropske unije da je očekivanje da se implementacija postepeno i sprovede.

Stalne misije i razmena istih jesu korak ka postizanju višeg stepena normalizacije, ali je neophodno dalje razraditi šta ova institucija tačno podrazumeva, a dobar korak u postizanju ovog cilja bi bilo prilagođavanje nacionalnog formativnog okvira, te usvajanje zakona koji bi precizno definisao uloge i zadatke ovih misija. I dok bi normativno i terminološki institucija Stalnih misija bila komunicirana sa relevantnim akterima, ono što bi moglo da posluži kao osnov za formulisanje normativnih okvira jeste praksa (para-)diplomatskih predstavništava, kako bi se izbegle prepreke u implementaciji.

Članstvom Kosova u međunarodnim organizacijama treba razvijati postepeno, a preduslov jeste promena pristupa Beograda i postupanje pod principom dobre namere. Za Srbiju bi trebalo da bude prihvatljivije i samim tim bi fokus trebalo da bude na regionalnim organizacije poput EU i SE u ovoj fazi. Pitanje članstva u UN bi u tom slučaju bilo ostalvjeno za kasniju fazu implementacije. Činjenica da je Srbija sporazumom preuzela obavezu neprotivljenja članstva Kosova u međunarodnim organizacijama, trebalo bi da preuzme obavezu i komunikacije sa svojim partnerima o mogućnosti

članstva Kosova u određenim organizacijama, u skladu sa obavezama iz implementacionog aneksa.

Priznavanje nacionalnih simbola je kompleksno pitanje pre svega zbog činjenice da ne postoji postepeno priznavanje, već je logički sled da priznavanjem simbola na jednom nivou – na primer evropskom – oni bivaju priznati na svim nivoima. Međutim, priznavanje se može razlikovati od korišćenja simbola. Postepeno pristupanje korišćenju simbola već ima osnovu u praksi, pre svega na međunarodnim skupovima na regionalnom i međunarodnom nivou. Konsenzus o korišćenju nacionalnih simbola na regionalnom i međunarodnom nivou u prvoj fazi, dok na nacionalnim nivoima oni budu izostavljeni, može poslužiti kao korak ka postepenoj normalizaciji i eventualnom početku korišćenja na nacionalnom nivou.

U celini, rešavanje navedenih izazova zahteva odgovornost, dijalog i kompromis sa obe strane. Samo kroz zajedničke napore i posvećenost implementaciji sporazuma može se postići stabilnost, pomirenje i prosperitet u regionu Zapadnog Balkana.

Na kraju, ovaj rad nije zadirao u stav javnosti u Srbiji prema Sporazumu o normalizaciji. Iako je od prihvatanja Sporazuma proteklo skoro godinu dana, nije bilo značajnijeg otpora javnog mnjenja, niti je sâm Sporazum bio dominantna tema tokom predizborne kampanje za parlamentarne izbore 2023. godine. Međutim, stavove javnog mnjenja po ovom pitanju ne treba olako zanemariti. Ovo pitanje svakako ima potencijal da u budućnosti ozbiljno utiče i na implementaciju u zavisnosti od konteksta i trenutka. Shodno tome, ovo pitanje zaslužuje posebnu analizu u budućnosti.

PREPORUKE KAKO PREVAZIĆI IZAZOVE

Na osnovu prethodno rečenog, izdvojene su sledeće preporuke u cilju prevazilaženja prepreka i nastavka procesa normalizacije odnosa između Beograda i Prištine.

Implementacija Sporazuma u celosti:

1. *Parafiranje, potpisivanje i ratifikacija:* Preporučuje se sprovođenje formalnih koraka za parafiranje, potpisivanje i ratifikaciju Sporazuma o normalizaciji. Usvajanje međunarodnog ugovora će obezbediti jasnu osnovu za posvećeno delovanje u cilju postizanja saglasnosti relevantnih aktera i pokazati posvećenost implementaciji.
2. *Izmena Pregovaračkog okvira za članstvo u Evropskoj uniji:* Neophodno je izmeniti Pregovarački okvir za Srbiju kako bi se stvorio adekvatan pravni osnov za efikasnu implementaciju sporazuma. Ova izmena treba biti pažljivo osmišljena kako bi se podstaklo sprovođenje dogovorenih mera.
3. *Definisanje vremenskog okvira za implementaciju sporazuma:* Neophodno je definisati jasne vremenske odrednice za implementaciju elemenata sporazuma, te na osnovu nivoa ispunjenosti definisati podsticajne i restriktivne mere za uključene aktere.
4. *Kontinuirana i jasna podrška zvaničnika EU implementaciji sporazuma:* Relevantni predstavnici i institucije Evropske unije (Evropski savet, Komisija, specijalni predstavnici) treba jasno i nedvosmisleno da pruže podršku i nastaviti da ohrabruju obe strane da ispune svoje obaveze u skladu sa postignutim dogovorima.

Razmena stalnih misija:

1. *Detaljno razrađivanje koncepta:* Potrebno je sprovesti dalje dijaloge kako bi se detaljno razradila koncepcija stalnih misija. Ove misije treba jasno definisati, uzimajući u obzir njihovu ulogu i zadatke u procesu normalizacije odnosa.
2. *Usvajanje posebnog zakona:* Preporučuje se donošenje posebnog zakona koji će precizno definisati ulogu i zadatke stalnih misija. Ovaj pravni okvir će pružiti jasne smernice za rad misija i obezbediti njihovu efikasnu implementaciju.
3. *Razmatranje prakse para-diplomatska predstavništva:* razmotriti postojeće prakse para-diplomatskih predstavništava kao modela

koji ne podrazumeva *de iure*, niti *de facto* priznavanje nezavisnosti. Potencijalno uspostavljanje stalnih misija po principu sličnom uspostavljanju para-diplomatskih predstavništva u vidu *sui generis* modela može biti efikasan način za održavanje diplomatskih odnosa, bez narušavanja postojećih političkih pozicija.

Članstvo Kosova u međunarodnim organizacijama:

1. *Podsticanje procesa pridruživanja Evropskoj uniji u skladu sa odrednicama Sporazuma i Briselskim sporazumom:* Preporučuje se nastavak podsticanja procesa evrointegracija obe strane u sporazumu, sa posebnim fokusom na definisanje perspektive Kosova u Evropskoj uniji i regionalnim organizacijama. Preporuka kao takva nije nova, međutim u novim geopolitičkim okolnostima, kao i delovima sporazuma, njena važnost dobija na dodatnom značaju.
2. *Ostavljanje UN-a za kasniju fazu implementacije sporazuma:* Iako bi deo sporazuma o neprotivljenju Srbije članstvu Kosova u međunarodnim organizacijama trebalo da se jednako primenjuje na sve međunarodne organizacije, politička kompleksnost omogućava slobodnija tumačenja i istovremeno fokusiranje na one procese koji je lakše realizovati. Pitanje članstva Kosova u Ujedinjenim nacijama treba ostaviti za kasniji period, kako bi se izbeglo ugrožavanje implementacije sporazuma u ovoj fazi. Fokusiranje na EU pruža održiv put ka međunarodnom priznanju.
3. *Transparentna komunikacija pozicije Srbije sa partnerima:* Srbija treba transparentno komunicirati sa svojim međunarodnim partnerima (pre svega Rusijom i Kinom) stav i poziciju u okviru procesa implementacije sporazuma i normalizacije odnosa. Ukoliko Srbija zauzme poziciju koja neće biti suprotna mogućem članstvu Kosova u međunarodnim organizacijama, a u skladu sa obavezom neprotivljenja propisanom implementacionim aneksom, potrebno je istu iskomunicirati i sa navedenim partnerima. Finalni stav će biti suverena odluka partnera.

Priznavanje nacionalnih simbola:

Pristup priznavanju nacionalnih simbola putem koji se preporučuje zasniva se na uspostavljanju konsenzusa o njihovom korišćenju na regionalnom i međunarodnom nivou u početnoj fazi. Ova strategija omogućava postepenu normalizaciju, čime se otvara put ka eventualnom prihvatanju i potpunom korišćenju simbola na nacionalnom nivou. Važno je naglasiti da postoji logički sled, te da priznavanje simbola na višim nivoima može doprineti širem prihvatanju i integraciji na svim nivoima.

Analiza procesuiranja napada na pripadnike manjinskih zajednica u Srbiji i Kosovu tokom 2023. godine u kontekstu dijaloga Beograda i Prištine

Autori

Aleksandar Šljuka, Nova društvena inicijativa (NSI)

Marko Milosavljević, Inicijativa mladih za ljudska prava (YIHR Srbija)

SADRŽAJ

UVOD.....	49
ANALIZA NAPADA NA PRIPADNIKE MANJINSKIH ZAJEDNICA NA KOSOVU.....	51
KONTEKST OD DOLASKA NA VLAST ALBINA KURTIJA	51
HRONOLOGIJA NAPADA	53
DIREKTNO NASILJE	55
STRUKTURNO/INSTITUCIONALNO NASILJE	57
KULTURNO NASILJE	60
ANALIZA NAPADA NA PRIPADNIKE MANJINSKIH ZAJEDNICA U SRBIJI. 63	
HRONOLOGIJA NAPADA	63
ZABRANA PRIKAZIVANJA FILMOVA NA ALBANSKOM JEZIKU	63
NAPAD NA PORODICU MUHAREMI U MEDVEDI	64
GOVOR MRŽNJE PREMA ALBANSKOJ NACIONALNOJ MANJINI U KONTEKSTU PREGOVORA SRBIJE I KOSOVA.....	65
NEZAKONITO ZADRŽAVANJE GRAĐANA ALBANSKE NACIONALNE MANJINE NA GRANIČNIM PRELAZIMA	67
ZLOUPOTREBA PASIVIZACIJE ADRESA NAD GRAĐANIMA ALBANSKE NACIONALNOSTI U PREŠEVSKOJ DOLINI	68
ZAKLJUČNE NAPOMENE.....	70
PREPORUKE ZA INSTITUCIJE KOSOVA.....	70
PREPORUKE ZA INSTITUCIJE SRBIJE	71

UVOD

Prema izveštaju Evropske komisije o napretku Srbije za 2023. godinu, dijalog o normalizaciji odnosa između Kosova i Srbije uz posredovanje EU nastavljen je tokom 2023. godine redovnim sastancima na nivou lidera i glavnih pregovarača. Nakon višemesečnih intenzivnih pregovora i uz podršku ključnih partnera, strane su postigle Sporazum o putu ka normalizaciji odnosa (Sporazum) 27. februara 2023. godine u Briselu i dogovorile se o Aneksu o njegovom sprovođenju 18. marta u Ohridu, Severna Makedonija. Kao deo Sporazuma, strane su konstatovale da će Sporazum i Aneks o njegovom sprovođenju postati sastavni deo odgovarajućih procesa pristupanja Srbije i Kosova EU.⁹⁵

Prethodna godina, bez obzira na deklarativni napredak u vidu postizanja Ohridskog sporazuma i aneksa, proces dijaloga pratile su krize u odnosima Beograda i Prištine koje je odlikovalo nasilje.

Analiza pred vama predstavlja istraživanje o napadima odnosno nasilju institucija Srbije i Kosova na pripadnike nevećinskih ili manjinskih zajednica – srpske zajednice u Kosovu i albanske zajednice u Srbiji.

Predmet analize su najistaknutiji slučajevi direktnog i strukturalnog nasilja koje su predstavnici institucija Srbije odnosno Kosova počinili prema albanskoj odnosno srpskoj zajednici, a koje analiziramo po tipologiji nasilja koje je uveo norveški sociolog Johan Galtung. Prema Mariji Babović, Galtung odbacuje usko shvatanje nasilja kao isključivo somatskog onesposobljavanja ili uskraćivanja zdravlja.⁹⁶ Kako dalje navodi Babović, Galtung smatra da je „nasilje postoji kada su ljudska bića pod takvim uticajem da je njihova aktuelna somatska i mentalna ostvarenost ispod nivoa njihove potencijalne ostvarenosti“. Autorka

---

⁹⁵ Evropska komisija, Izveštaj o napretku Srbije za 2023. godinu:

https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_23.pdf;

⁹⁶ Marija Babović, Teorijski i istraživački pristupi u proučavanju strukturalnog, kulturnog i direktnog nasilja, 2015, Filozofski fakultet u Beogradu, str. 333: https://www.sociologija.org/admin/published/2015_57/2/448.pdf;

podseća na istraživanje nasilja ne treba ograničiti samo na direktne telesne posledice fizičkog nasilja, već ga treba posmatrati kao način ograničavanja ljudi u njihovom svakodnevnom životu.⁹⁷

Fokus analize je na institucijama koje proizvode nasilje, njihovom procesuiranju ali i nekažnjivosti i posledicama koje ovo nasilje ima na život pojedinaca - žrtava i zajednica iz kojih dolaze, kao i efekat koji nasilje ima na proces dijaloga u vidu “kriznog menadžmenta” procesa normalizacije odnosa Beograda i Prištine. U prvom delu analize predstavljeni su primeri pomenutih vrsta nasilja posebno za Kosovo, kao i za Srbiju, dok se u poslednjem daju zaključne napomene i preporuke za institucije Kosova i Srbije.

---

⁹⁷ Isto;

ANALIZA NAPADA NA PRIPADNIKE MANJINSKIH ZAJEDNICA NA KOSOVU

KONTEKST OD DOLASKA NA VLAST ALJBINA KURTIJA

Trend nestabilne političko-bezbednosne situacije nastavio se i u 2023. godini. Iako nema sumnje da je iz percepcije manjinskih zajednica, naročito srpske, svaka godina od kraja rata izazovna na svoj način, uspostavljanjem druge Vlade Aljbina Kurtija otpočinje period trajne krize u tri dimenzije:

U odnosima Beograda i Prištine;

U odnosima Prištine i srpske zajednice na Kosovu;

U odnosima albanske i srpske zajednice na Kosovu.

Iako se predstojeća analiza odnosi pre svega na potonja dva aspekta, teško je napraviti jasnu distinkciju između navedenih dimenzija zbog međusobne kauzalne isprepletenosti i „efekta prelivanja“ (*spillover effect*).

Period trajne krize započinje u septembru 2021. godine kada Vlada Kosova odlučuje da uvede reciprocitet u odnosu na Srbiju u kontekstu registarskih tablica, te proglasi prestanak važenja KM tablica.⁹⁸ Specijalne jedinice Kosovske Policije raspoređuju se na prelazima sa Srbijom, a lokalno stanovništvo postavlja prve barikade. Međutim, kako konačno rešenje nije postignuto, kriza se prelila i u 2022. godinu. Početkom godine, neposredno nakon ruske agresije na Ukrajinu, dolazi do formiranja prvih baza Kosovske Policije na severu i permanentnijeg prisustva specijalnih jedinica u ovom regionu.⁹⁹ Neuspeh da se dođe do dogovora o tablicama, kosovska Vlada iskoristila je kao povod da odredi rok za obaveznu preregistraciju sa

---

⁹⁸ Milica Andrić-Rakić. Srbija i Kosovo: koga pogađa „reciprocitet“? DW. Dostupno na: <https://www.dw.com/sr/srbija-i-kosovo-koga-poga%C4%91a-reciprocitet/a-59246670>, (pristupljeno 08.01.2024.)

⁹⁹ Betonski blokovi kod Brnjaka, Kosovska policija postavlja bazu pogranične policije, KoSSev. Dostupno na: <https://kossev.info/betonski-blokovi-kod-brnjaka-kosovska-policija-postavlja-bazu-pogranicne/>, (pristupljeno 08.01.2024.)

KM na RKS tablice.¹⁰⁰ U severnim opštinama dolazi do postavljanja novih barikada, te se primena pomenutih odluka, pod pritiskom američkog ambasadora na Kosovu, odlaže do daljnjeg. Kako ni u narednom periodu nije došlo do napretka u postizanju dogovora, kosovska Vlada propisuje kazne za vlasnike vozila koja nisu preregistrovana nakon 1. novembra iste godine.¹⁰¹ Komandir Kosovske Policije za region Sever izjavljuje da neće sprovesti datu odluku. Usledila je njegova smena, što je podstaklo revolt kod pripadnika srpske zajednice i iniciralo napuštanje kosovskih institucija na Severu u koje su do tada Srbi bili integrisani – policije, sudstva i lokalne samouprave, ali i institucija na centralnom nivou – parlamenta i Vlade.¹⁰² Iako je problem tablica u međuvremenu rešen, novonastali zahtevi povezani sa kolektivnim izlaskom iz institucija – formiranje Zajednice opština sa srpskom većinom i povlačenje specijalnih jedinica KP sa Severa – nisu ispunjeni, te je, u tom smislu, nastavljen period političko-bezbednosnog vakuuma u ovom regionu.

Usledilo je raspisivanje novih lokalnih izbora od strane predsednice Kosova, čije su održavanje pojedini Srbi pokušali da opstruišu napadima na kancelarije opštinske i centralne izborne komisije na Severu.¹⁰³ Posledica ovih akcija bilo je hapšenje ljudi osumnjičenih za izvršenje dela koje je podvedeno pod teroristički, odnosno akt usmeren protiv ustavnog poretka Republike Kosovo. Srbi ponovo podižu barikade i one će biti ukinute tek nakon više od dve nedelje, krajem decembra, međutim, bez ispunjenja glavnih zahteva. Tako se, u novu, 2023. godinu ušlo sa više briga i izazova nego u onu prethodnu.

Pokazaće se, međutim, da je to bio samo uvod u kulminaciju problema. Iako su se početkom 2023. godine intenzivirali pregovori o francusko-

---

¹⁰⁰ Nova faza spora oko tablica: Priština izdala uputstvo za preregistraciju vozila koja imaju srpske tablice, Euronews. Dostupno na: <https://www.euronews.rs/srbija/drustvo/55417/nova-faza-spora-oko-tablica-pristina-izdala-uputstvo-za-preregistraciju-vozila-koja-imaju-srpske-tablice/vest>, (pristupljeno 08.01.2024.)

¹⁰¹ MUP Kosova: Od 21. novembra kazna od 150 evra za vlasnike vozila sa srpskim registracijama, Radio Slobodna Evropa. Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/kosovo-tablice-kazne/32108991.html>, (pristupljeno 08.01.2024.)

¹⁰² Srbi napuštaju kosovske institucije, Radio Slobodna Evropa. Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/srbi-napustaju-institucije-kosova/32117184.html>, (pristupljeno 08.01.2024.)

¹⁰³ Nataša Latković. Ko je bacio dve bombe u Severnoj Mitrovici, Nova S. Dostupno na: <https://nova.rs/vesti/politika/ko-je-bacio-dve-bombe-u-severnoj-mitrovici/>, (pristupljeno 08.01.2024.)

nemačkom planu i strane su se saglasile o Sporazumu o putu ka normalizaciji i njegovom Aneksu, propust da se adresiraju uzroci prethodnih kriza uslovio je, logično, pojavu novih.

U kontekstu neustavnog permanentnog prisustva specijalnih jedinica Kosovske policije na Severu, na kontrolnom punktu uspostavljenom na Bistričkom mostu zabeležena su dva ranjavanja pripadnika srpske zajednice od strane ovih formacija.¹⁰⁴¹⁰⁵ Predsednica Kosova raspisala je nove lokalne izbore koji su na kraju održani uprkos bojkotu srpske zajednice i njihovih političkih predstavnika. Po prvi put u istoriji u opštinama sa srpskom većinom, na vlast su došli etnički Albanci.¹⁰⁶ Protestujući protiv stupanja na dužnost novih gradonačelnika, došlo je do sukoba između demonstranata i Kosovske policije, a nekoliko dana kasnije i pripadnika KFOR-a. Međutim, situacija ni posle toga nije rešena, te su gradonačelnici ostali na dužnosti. Usledila su hapšenja mnogih Srba koji su učestvovali u pomenutim incidentima. Naposletku, 24. septembra dogodio se i napad u Banjskoj, kada su pojedini pripadnici srpske zajednice inicirali sukob sa Kosovskom Policijom u opštini Zvečan na Severu Kosova. Ovom prilikom ubijen je jedan pripadnik KP i tri lica srpske nacionalnosti.¹⁰⁷

HRONOLOGIJA NAPADA

Razvoj situacije opisan u redovima iznad uslovio je nastavak trenda direktnog, ali i institucionalnog nasilja uperenog prema pripadnicima srpske zajednice na Kosovu. U tom smislu, Kancelarija za Kosovo i Metohiju Vlade Republike Srbije, zabeležila je 179 'etnički motivisanih

---

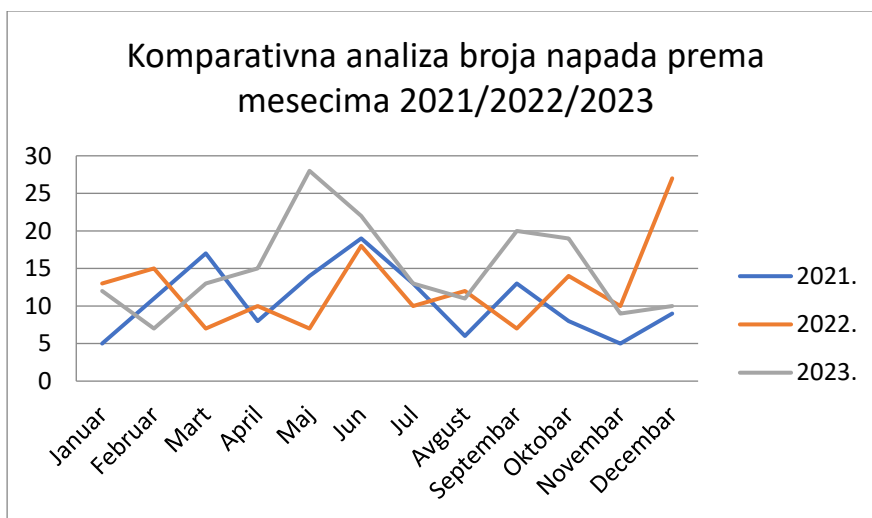
¹⁰⁴ Petković: Specijalci pucali na vozilo kod Bistričkog mosta, ranjen Srbin, Radio Goraždevac. Dostupno na: <https://www.gorazdevac.com/2023/01/23/petkovic-specijalci-pucali-na-vozilo-kod-bistrickog-mosta-ranjen-srbin/>, (pristupljeno 09.01.2024.)

¹⁰⁵ Ranjen Srbin na severu Kosova, Euronews. Dostupno na: <https://www.euronews.rs/srbija/aktuelno/83937/ranjen-srbin-na-severu-kosova/vest>, (pristupljeno 09.01.2024.)

¹⁰⁶ Lokalni izbori na severu Kosova: Glasalo ukupno nešto više od 1.500 ljudi, od toga samo 13 Srba - kaže Beograd, BBC news na srpskom. Dostupno na: <https://www.bbc.com/serbian/lat/balkan-65362757>, (pristupljeno 09.01.2024.)

¹⁰⁷ Nekoliko mrtvih na sjeveru Kosova, Vučić za sve krivi Kurtija, Radio Slobodna Evropa. Dostupno na: <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/liveblog/2023/9/24/kosovska-policija-ubila-napadaca-opkoljen-manastir-banjska>, (pristupljeno 09.01.2024.)

incidenata' u 2023. godini, što je najviši broj slučajeva od kad se vodi ova statistika. Primera radi, u 2021. godini zabeleženo je 128 incidenata, a u 2022, njih 150.¹⁰⁸ Međutim, navedene podatke treba uzeti sa rezervom jer ne postoji jasno utvrđena metodologija prema kojoj su incidenti evaluirani i kategorisani. Navedeni podaci su, za potrebe ove analize, zatraženi i od relevantnih institucija na Kosovu. U tom smislu, Kosovska Policija je 13. novembra dostavila podatak koji navodi 16 etnički motivisanih incidenata. Međutim, pomenuta statistika ne pravi distinkciju između napada na pripadnike većinske, albanske, zajednice i napada na pripadnike manjinskih zajednica, naročito srpske, koji su od značaja za ovo istraživanje. Takođe, informacije su zatražene i od državnog tužioca Kosova, ali i od Kancelarije Ombudsmana, međutim, odgovor do kraja pisanja ovog rada nije stigao.

Izvor: Kancelarija za Kosovo i Metohiju¹⁰⁹

¹⁰⁸ Etnički motivisani incidenti na Kosovu i Metohiji, 2021-2024, Kancelarija za Kosovo i Metohiju. Dostupno na: <https://www.kim.gov.rs/lat/incidenti-kim.php>, (pristupljeno 09.01.2024.)

¹⁰⁹ Isto;

Izvor: Kancelarija za Kosovo i Metohiju¹¹⁰

Kako ovo istraživanje napade na pripadnike manjinskih zajednica percipira šire od pukog fizičkog nasilja, dalja analiza biće određena tipologijom nasilja koju je ponudio nemački teoretičar mira i konflikta, Johan Galtung, a koja prepoznaje tri tipa nasilja: direktno, strukturno/institucionalno i kulturno.¹¹¹

DIREKTNO NASILJE

Oslanjajući se na podatke Kancelarije za Kosovo i Metohiju, zabeleženo je 12 napada na pripadnike srpske zajednice koji se mogu okarakterisati kao direktno nasilje. U 6 od pomenutih 12 slučajeva akter je bila Kosovska policija, odnosno pripadnici njenih različitih formacija.¹¹² U tom smislu, možemo uočiti dve vrste incidenata – incidente gde su počinioci građani i one gde su počinioci pripadnici KP. Kada je o prvoj grupi reč, slučaj koji je dobio najviše pažnje i određeni epilog jeste ranjavanje dvojice mladića iz srpske zajednice na Badnji dan, 06.01, koje je počinio pripadnik

---

¹¹⁰ Isto;

¹¹¹ Johan Galtung, *Mirnim sredstvima do mira. Mir i sukob, razvoj i civilizacija* (Beograd: Službeni Glasnik, 2009), str. 273.

¹¹² Etnički motivisani incidenti na Kosovu i Metohiji, 2021-2024, Kancelarija za Kosovo i Metohiju. Dostupno na: <https://www.kim.gov.rs/lat/incidenti-kim.php>, (pristupljeno 09.01.2024.)

Kosovskih Bezbednosnih Snaga, tada van dužnosti, Azem Kurtaj, u mestu Gotovuša, opština Štrpce.¹¹³ Naime, osumnjičeni je uhapšen neposredno nakon što se incident dogodio. Osnovno tužilaštvo u Uroševcu zatražilo je da sud odredi meru pritvora osumnjičenom, koji je, prema mišljenju tužilaštva izvršio krivično delo „teško ubistvo u pokušaju“ iz člana 173 stava 1 pododeljka 1.1, 1.5. i 1.11 u vezi sa članom 28 Krivičnog zakonika Republike Kosovo. Osnovni sud u Uroševcu usvojio je predlog Tužilaštva i odredio meru pritvora u trajanju od 30 dana. Međutim, optužnica je kasnije izmenjena, te se on teretio za „upotrebu opasnog oružja ili oruđa“ iz člana 367 stava 1 i za „izazivanje opšte opasnosti“ iz člana 356 stava 1 KPRK. Prvo ročište je održano 9. marta, a 16. marta 2023. godine je sud usvojio zahtev za preinačenje mere sudskog pritvora u meru kućnog pritvora. Optuženi Kurtaj je, prema odluci Osnovnog suda u Uroševcu iz maja meseca, pušten da se brani sa slobode. Naime, njemu je 15. maja iste godine istekla mera kućnog pritvora koju sud nije produžio.¹¹⁴ Pomenuta odluka je do branioca oštećenih mladića stigla tek oktobra 2023. godine, a slučaj nije dobio krajnji epilog.

Što se tiče druge grupe slučajeva gde su subjekti nasilja pripadnici Kosovske Policije, teško je izdvojiti jedan od njih. Naime, direktno nasilje koje potiče od bezbednosnih struktura naročito je problematično jer ima značajan uticaj na odnose zajednice sa relevantnim institucijama, odnosno poverenje građana u iste, ali i odnose među zajednicama jer su pripadnici pomenutih formacija, te vinovnici ovih dela, etnički Albanci. Ranjavanje Srbina u blizini kontrolnog punkta na Bistričkom mostu 10.04. privukao je naročitu pažnju javnosti. Miljan Jovanović, pripadnik srpske zajednice, zadobio je prostorene rane u predelu ključne kosti kada je na njega pucano dok se vozilom kretao na magistralnom putu Leposavić-Mitrovica. Policijski inspektorat Kosova (PIK) je izvestio da su uhapšena četiri pripadnika Kosovske Policije koji su prethodno suspendovani zbog sumnje

---

¹¹³ Ranjeno dvoje Srba kod Štrpca, na dečaka i mladića pucano iz vatrenog oružja; Nisu životno ugroženi, KoSSev. Dostupno na: <https://kossev.info/ranjeno-dvoje-srba-kod-strpca-na-decaka-i-mladica-pucano-iz-vatrenog-oruzja-nisu-zivotno-ugrozeni/>, (pristupljeno 09.01.2024.)

¹¹⁴ Pripadnik KBS-a koji je pucao januara u Gotovuši pre šest meseci pušten da se brani sa slobode, KoSSev. Dostupno na: <https://kossev.info/pripadnik-kbs-a-koji-je-pucaao-januara-u-gotovusi-pre-sest-meseci-pusten-da-se-brani-sa-slobode/>, (pristupljeno 09.01.2024.)

da su izvršili krivično delo 'neprijavlivanje krivičnog dela', a jedan od njih je osumnjičen za krivično delo „ubistvo u pokušaju“.¹¹⁵ PIK je takođe saopštio da je odlukom tužioca uhapšenim pripadnicima KP određeno zadržavanje do 48 sati. Ni ovaj slučaj nije dobio krajnji epilog.

Prema istoj statistici, zabeležena su i 3 PEMI – potencijalno etnički motivisanih incidenata teške kategorije prema imovini pripadnika srpske zajednice kada su zapaljane kuće Srba povratnika na Kosovo.

STRUKTURNO/INSTITUCIONALNO NASILJE

Jedan od najizraženijih vidova ovog tipa nasilja je odluka donesena sredinom juna meseca kojom je Vlada Kosova zabranila uvoz srpske robe.¹¹⁶ Odluka se isprva odnosila na sve kamione koji imaju srpske tablice, ali je kasnije odluka promenjena kako bi se omogućio uvoz robe stranih kompanija koje posluju u Srbiji. Ova odluka uticala je na nestašicu pojedinih srpskih proizvoda u radnjama širom Kosova, pre svega u većinski srpskim sredinama. Pomenuti proizvodi zamenjeni su supstitutima iz drugim zemalja, kao što je na primer Severna Makedonija.

Međutim, ovi proizvodi su često skuplji nego oni koji su uvoženi iz Srbije, što je dodatno opteretilo budžet građana, naročito u izazovnom vremenu u kojem se Evropa, ali i region trenutno nalazi. Takođe, kako se odluka odnosi i na uvoz štampanih medija/novina iz Srbije, oni nisu dostupni u prodaji na Kosovu, što predstavlja kršenje prava na informacije/slobodno informisanje. S obzirom na navedenu odluku, ali i druga proceduralno-tehnička pitanja, onemogućen je uvoz lekova i ostalih medicinskih potrepština za zdravstvene ustanove koje funkcionišu u okviru sistema Republike Srbije na Kosovu. Situacija je u jednom trenutku postala alarmantna jer u Kliničko-bolničkom centru (KBC) u Severnoj Mitrovici,

---

¹¹⁵ Suspendovana četiri kosovska policajca, jedan osumnjičen da je pucao na Jovanovića, Kosovo Online. Dostupno na: <https://www.kosovo-online.com/vesti/hronika/suspendovana-cetiri-kosovska-policajca-jedan-osumnjicen-da-je-pucalo-na-jovanovica-11>, (pristupljeno 09.01.2024.)

¹¹⁶ Na Jarinju i Merdaru zabrana ulaska na Kosovo za kamione iz centralne Srbije, nesmetano prolaze putnička vozila, KoSsev. Dostupno na: <https://kossev.info/na-jarinju-i-merdaru-zabrana-ulaska-na-kosovo-za-kamione-iz-centralne-srbije-nesmetano-prolaze-putnicka-vozila/>, (pristupljeno 09.01.2024.)

ali i ustanovama primarne zdravstvene zaštite širom Kosova nije bilo pojedinih sredstava, ali na primer i vakcina koje su obavezne za decu.¹¹⁷ Važno je napomenuti da ova odluka Vlade Kosova zapravo predstavlja kršenje Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini (CEFTA), ali je i u suprotnosti sa duhom Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju koji je zaključen između Kosova i Evropske unije.¹¹⁸ Dok je problem sa lekovima i drugim medicinskim potrepštinama rešen, za sve ostalo navedeno odluka je i dalje na snazi.

Povodom incidenta koji se dogodio 29. maja ispred opštinske zgrade u Zvečanu¹¹⁹, usledio je niz hapšenja građana koji su osumnjičeni da su učestvovali u nasilnim radnjama tom prilikom. Međutim, pojedina hapšenja izvedena su bez prethodno izdatog naloga od strane tužilaštva. Ovaj problem adresirao je i visoki predstavnik EU za spoljne poslove i bezbednosnu politiku, Đuzep Borelj, izjavivši da su „arbitrarna ili nepravedna hapšenja i loš tretman zatvorenika apsolutno neprihvatljivi“.

Krajem oktobra meseca iguman manastira Devine Vode deportovan je sa Kosova.¹²⁰ Iako nije bio državljanin Kosova i nije posedovao kosovska dokumenta, on je posedovao boravišnu dozvolu koju je prethodnih godina bez problema obnavljao. Ovog puta, kada je otišao u Prištinu da učini isto, rečeno mu je da mora da napusti Kosovo i da ne može da se vrati u narednih 5 godina, a kao razlog njegove deportacije navedena je nacionalna bezbednost. Na licu mesta bili su prisutni i predstavnici OEBS-a i EULEX-

---

¹¹⁷ Već za sedam beba u KBC Kosovska Mitrovica nema be-se-že vakcina, nestale i protiv tetanusa, Kosovo Online. Dostupno na: <https://www.kosovo-online.com/vesti/drustvo/vec-za-sedam-beba-u-kbc-kosovska-mitrovica-nema-be-se-ze-vakcina-nestale-i-protiv>, (pristupljeno 09.01.2024.)

¹¹⁸ European Commission 2023 Report on Kosovo. Dostupno na: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_692%20Kosovo%20report_0.pdf, (pristupljeno 09.01.2024.)

¹¹⁹ Nakon što su srpski politički predstavnici bojkovali lokalne izbore na severu Kosova u aprilu 2023, za gradonačelnike u četiri većinski srpske opštine izabrani su etnički Albanci. Pokušaj ulaska gradonačelnika u opštinsku zgradu u Zvečanu u pratnji specijalnih jedinica Kosovske Policije naišao je na protest Srba koji su pokušali da blokiraju ulaz u zgradu. Tom prilikom došlo je do sukoba policije sa građanima, od kojih je nekolicina zadobila lakše, odnosno teže povrede. Videti više u: Kosovar Police Clash With Protesters In Serb-Majority Northern Towns, Drawing U.S., EU Rebukes, RFE/RL. Dostupno na: <https://www.rferl.org/a/northern-kosovo-clashes-police-protesters-ethnic-albanian-mayors/32429637.html>, (pristupljeno 29.01.2024.)

¹²⁰ Deportovan iguman manastira Devine vode sa Kosova u Severnu Makedoniju, KoSsev. Dostupno na: <https://kossev.info/deportovan-iguman-manastira-devine-vode-sa-kosova-u-severnu-makedoniju/>, (pristupljeno 09.01.2024.)

a. Ovakav postupak u suprotnosti je sa članom 7A.3 Zakona o verskim slobodama na Kosovu koji kaže da „neće postojati proizvoljna zabrana za ulazak na Kosovo ili boravak na Kosovu za sveštenike, kandidate i sveštenstvo, monahe, monahinje i posetioce“.¹²¹

U maju 2023. godine, kosovske institucije onemogućile su pripadnicima Eparhije raško-prizrenske i kosovsko-metohijske Srpske pravoslavne crkve (SPC) pristup Crkvi Hrista Spasa u Prištini i obavljanje verske službe. Nekoliko dana ranije, Eparhija je obavestila Kosovsku Policiju o predstojećem prazniku i nameri da se u crkvi održi liturgija. Međutim, dan pre samog događaja (23. maja) prištinski paroh je od policije dobio usmeno/neformalno obaveštenje da pristup crkvi neće biti moguć sve dok se ne okonča postupak koji se vodi između SPC i Univerziteta u Prištini. Elem, do okončanja postupka, vlasnik imovine (ERP SPC), u skladu sa pretpostavkom nevinosti, trebalo bi da ima neometan pristup Crkvi.¹²² Praksu neodobranja pristupa kritikovao je i *US State Department* u svom izveštaju o religijskim slobodama iz 2022. godine.¹²³

Početkom 2023. godine Vlada Kosova donela je još dve odluke o eksproprijaciji na severu Kosova, u opštinama Leposavić i Zubin Potok. Ispostaviće se da je ekspropisano zemljište, ukupne površine 138ha, namenjeno za izgradnju novih baza Kosovske Policije, a da je zvanična odluka doneta tek nakon što su baze izgrađene. Iz Kancelarije EU u Prištini tada je rečeno da je „važno napomenuti da proces eksproprijacije, prema kosovskom zakonu, zahteva period za javne konsultacije i mogućnost za pogođene građane da osporavaju bilo koju odluku o eksproprijaciji na sudu

---

¹²¹ LAW NO. 04/L-115 ON AMENDING AND SUPPLEMENTING THE LAWS RELATED TO THE ENDING OF INTERNATIONAL SUPERVISION OF INDEPENDENCE OF KOSOVO, OFFICIAL GAZETTE OF THE REPUBLIC OF KOSOVA. Dostupno na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2840&langid=2>, (pristupljeno 09.01.2024.)

¹²² For the second year in a row, Kosovo authorities have banned a religious ceremony at the Christ the Saviour Cathedral in Priština, SPC ERP. Dostupno na: <https://eparhija-prizren.com/en/statements/for-the-second-year-in-a-row-kosovo-authorities-have-banned-a-religious-ceremony-at-the-christ-the-saviour-cathedral-in-pristina/>, (pristupljeno 09.01.2024.)

¹²³ US State Department 2022 Report on International Religious Freedom. Dostupno na: <https://www.state.gov/reports/2022-report-on-international-religious-freedom/kosovo/#:~:text=The%20constitution%20provides%20for%20freedom,to%20join%20a%20religious%20community,> (pristupljeno 09.01.2024.)

pre nego što bilo koja odluka o eksproprijaciji postane konačna“. EU je tada pozvala Vladu Kosova da „preduzme sve napore kako bi osigurala da se poštuje odgovarajući proces i da se prava vlasnika imovine u potpunosti poštuju“. ¹²⁴

Raspoređivanje monoetničkih formacija specijalnih jedinica Kosovske Policije na severu, premda u suprotnosti sa članom 9 Briselskog sporazuma i članovima 61 i 128.4 Ustava Kosova, i dalje je aktuelna tema. Takođe, kosovske institucije odlučile su da održe lokalne izbore u ovom regionu i pored najavljenog bojkota od strane srpskih političkih predstavnika. Uz izlaznost od 3,47%, u četiri većinski srpske opštine na severu za gradonačelnike izglasani su etnički Albanci. Ujedno, ovo predstavlja i kršenje Prvog sporazuma o principima koji regulišu normalizaciju odnosa, čiji je cilj bio integracija lokalnih samouprava u kosovski sistem kojima bi upravljali srpski predstavnici. U tom smislu, u izveštaju Evropske komisije za Kosovo za 2023. godinu navodi se da pomenuti izbori 'ne nude dugoročno političko rešenje za ove opštine'. ¹²⁵

KULTURNO NASILJE

Višegodišnje predstavljanje severa Kosova i Srba koji tamo žive, ali često i srpske zajednice uopšte kao kriminalnog regiona/pripadnika kriminalnih grupa naročito se intenziviralo posle incidenta ispred opštinske zgrade u Zvečanu u maju 2023. Naime, nakon inicijalno mirnog protesta Srba ¹²⁶ koji je potom evoluirao u sukob sa pripadnicima KFOR-a, premijer Kosova, Aljbin Kurti, u više navrata je nazivao učesnike tog događaja „fašističkom

---

¹²⁴ EU zabrinuta zbog radova u LP, traže od vlade da poštuje zakon i imovinska prava, KoSSev. Dostupno na: <https://kossev.info/eu-zabrinuta-zbog-radova-u-lp-traze-od-vlade-da-postuje-zakon-i-imovinska-prava/>, (pristupljeno 01.02.2024.);

¹²⁵ European Commission 2023 Report on Kosovo. Dostupno na: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2023-11/SWD_2023_692%20Kosovo%20report_0.pdf, (pristupljeno 09.01.2024.)

¹²⁶ Protesters, Peacekeepers, Injured as Violence Erupts in North Kosovo, Balkan Insight. Dostupno na: <https://balkaninsight.com/2023/05/29/protesters-peacekeepers-injured-as-violence-erupts-in-north-kosovo/>, (pristupljeno 29.01.2024.)

milicijom“.¹²⁷ Takođe, Takva formulacija je pomenuta i u propagandnom videu objavljenom na zvaničnom nalogu vladajuće stranke na Kosovu, Samoopredeljenja. U ovom videu, napominje se da 'Kosovo neće dozvoliti da „fašistička milicija“ utvrđuje ustavni poredak'.¹²⁸

Takođe, Kurti je neposredno nakon ovih dešavanja u parlamentu Kosova javno iščitao imena građana za koje se tvrdi da su učestvovali u nasilnim akcijama, od kojih su se neki bez ikakvog razloga našli na spisku i u tom smislu su neosnovano targetirani od strane glavne političke figure na Kosovu.¹²⁹ Ovo nije prvi put da kosovski zvaničnici krše princip pretpostavke nevinosti, odnosno da proglašavaju optužene krivim pre donošenja pravosnažne presude. Ministar unutrašnjih poslova Kosova, Dželjaj Svečlja nekoliko puta je primenjivao istu praksu u pomenutom periodu, nakon hapšenja osumnjičenih za nasilje nad pripadnicima KFOR-a.¹³⁰ Pomenuti ministar je i pre toga za stanovnike severa Kosova koristio termin „kriminalci“.

Intenzivna upotreba sličnih termina nakon maja meseca uslovlila je da čak u mediji koji izveštavaju na albanskom usvoje pomenutu terminologiju, te je novinarka Atlantic Councila, Ilva Tare, upitala specijalnog izaslanika EU za dijalog Beograda i Prištine, Miroslava Lajčaka i specijalnog predstavnika SAD za Zapadni Balkan, Gabrijela Eskobara, „kako su SAD odgovorile na zabrinutost premijera Aljbina Kurtija o prisustvu „fašističke milicije“ na Severu, koja napada novinare i vojnike KFOR-a“.

---

¹²⁷ *Aljbin Kurti za CNN: Naše policajce i NATO vojnike napala je fašistička milicija, a ne mirni demonstranti*, Danas. Dostupno na: <https://www.danas.rs/vesti/politika/aljbin-kurti-za-cnn-nase-policajce-i-nato-vojnike-napala-je-fasisticka-milicija-a-ne-mirmi-demonstanti/>, (pristupljeno 29.01.2024.)

¹²⁸ *Samoopredeljenje: Kosovo neće dozvoliti da fašistička milicija utvrđuje ustavni poredak.*, Kosovo Online. Dostupno na: <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/samoopredeljenje-kosovo-neze-dozvoliti-da-fasisticka-milicija-utvrđuje-ustavni>, (pristupljeno 29.01.2024.)

¹²⁹ *Kurti iščitao imena osoba za koje kaže da su organizatori nereda na Severu; Jedan od optuženih demantuje potvrdom iz bolnice, KoSSev*. Dostupno na: <https://kossev.info/kurti-u-skupstini-iscitao-imena-osoba-za-koje-tvrđi-da-su-organizatori-nereda-na-severu/>, (pristupljeno 29.01.2024.)

¹³⁰ *Svečlja nakon novog hapšenja: Kriminalci će se suočiti sa pravdom; Petković: Jedini kriminalci ste ti i Kurti, KoSSev*. Dostupno na: <https://kossev.info/sveclja-nakon-novog-hapsenja-kriminalci-ce-se-suočiti-sa-pravdom-petkovic-jedini-kriminalci-ste-ti-i-kurti/>, (pristupljeno 29.01.2024.)

Lajčak joj je tada odgovorio da „ne možemo da kažemo da 45 000 kriminalaca žive na severu“, te da ne bi trebalo primenjivati princip kolektivne krivice na sve Srbe koji tamo žive.

Novinarka je i dalje insistirala na navedenom terminu, te joj je Eskobar odgovorio da ne može sve stanovnike severa da nazove „fašističkom milicijom“ i da to zaista ne pomaže u stvaranju atmosfere pomirenja.¹³¹

---

¹³¹ *Lajčak i Eskobar: Ili ćemo imati normalizaciju ili sukob, potencijalno regionalni*, KoSSev. Dostupno na: <https://kossev.info/lajcak-i-eskobar-ili-cemo-imati-normalizaciju-ili-sukob-potencijalno-regionalni/>, (pristupljeno 30.01.2024.)

ANALIZA NAPADA NA PRIPADNIKE MANJINSKIH ZAJEDNICA U SRBIJI

HRONOLOGIJA NAPADA

Za potrebe analize predstavimo pet slučajeva direktnog, strukturalnog i kulturnog nasilja od strane institucija države Srbije prema Albancima tokom 2023. godine. Najznačajniji slučaj direktnog nasilja predstavljao je napad na porodicu Muharemi dok su zabrane filmova na albanskom zbog simbola Kosova, zloupotreba pasivizacije adresa koja se na upitno zakonit način sprovodi nad Albancima u Srbiji već godinama označavaju novi trend u strukturalnom i kulturnom nasilju prema ovoj zajednici.

ZABRANA PRIKAZIVANJA FILMOVA NA ALBANSKOM JEZIKU

Producentska kuća Colosseum Production iz Preševa susrela se s velikim problemom, nakon što su njena dva kratkometražna filma završila pred Višim sudom u Vranju, nakon što je policija u junu dobila anonimnu prijavu, uoči njihovog premijernog prikazivanja u Bujanovcu, da podstiču mržnju i diskriminaciju, što autori negiraju. Reč je o filmovima „Neverni“ i „Tišina ubija“ (Heshtja vret“), albanskog autora Ganija Veselija. Naime, odlukom Višeg suda u Vranju, od 14. avgusta 2023. godine, zabranjeno je prikazivanje filma „Neverni“ u Srbiji. Sudsko veće je ocenilo da je predlog Javnog tužilaštva osnovan i da ovo delo „zagovara i podstiče mržnju“. Istom odlukom, prikazivanje filma „Tišina ubija“, dozvoljeno je pod uslovom da se, između ostalog, iz najavne i odjavne špice, ukloni obeležje Republike Kosovo, te da se naznači da film nije preporučljiv mlađima od 16 godina.¹³²

---

¹³² Inicijativa mladih za ljudska prava, Pasivizacija adresa Albanaca kao diskriminatorna praksa, 2023, str: 41: <https://yih.rs/wp-content/uploads/2023/10/izvestaj-Pasivizacija-adresa-Albanaca-u-Presevskoj-dolini-kao-diskriminatorna-praksa.pdf>;

Javnosti još nisu predočeni svi detalji odluke koju je veće Višeg suda u Vranju donelo 14. avgusta. U odgovoru koji je Radiju Slobodna Evropa dostavljen iz Suda, navodi se da je veće utvrdilo da film "Neverni" (I pabesi) krši član 28. Zakona o kinematografiji. U tom članu se navodi da je zabranjeno stavljanje u promet i javno prikazivanje kinematografskog dela koje podstiče diskriminaciju i širi nacionalnu, rasnu i versku mržnju. Takođe se navodi da se može izreći zabrana javnog prikazivanja kinematografskog dela sa pornografskim sadržajem ili sadržajem kojim se zagovara ili podstiče nasilje i otvoreno vređa ljudsko dostojanstvo.¹³³

Zabrane filmova u ovom slučaju predstavljaju i primer kulturnog nasilja s obzirom da se ovom praksom legitimizuju oblici strukturalnog nasilja kao što je zloupotreba pasivizacija adresa. Kako navode Tepšić i Vukelić „kulturno nasilje čini da direktno i strukturalno nasilje deluju moralno prihvatljivo, ili prikriva stvarnu prirodu nasilja, pa ono i ne deluje kao nasilje“. 134 Shodno tome, brzo postupanje tužilaštva i suda u Vranju i predstavljanje simbola jedne države ili teritorije koju druga država ne priznaje kao dela kojim se širi mržnja ima za cilj da legalizuje i legitimizuje stav da je autor filmova „agresor“ prema dominantnoj kulturi.

NAPAD NA PORODICU MUHAREMI U MEDVEĐI

Portal Insajderi u nedelju, 1. oktobra objavio je vest da je 30. septembra 2023. godine grupa od 15 maskiranih mladića koja je pevala srpske nacionalističke pesme bacala kamenje i druge teže predmete na kuću i automobil Ruhana Muharemija u Medveđi. O događaju je obavestena policija u Medveđi, Misija OEBS-a i Ambasada Albanije.¹³⁵

---

¹³³ RSE, Dušan Komarčević: Cenzura kulture, Sud u Srbiji zabranio filmove albanskog autora, 15.8.2023: <https://www.slobodnaevropa.org/a/cenzura-kulture-film-gani-veseli-srbija-sud/32549290.html>;

¹³⁴ Goran Tepšić i Miloš Vukelić, Kulturno nasilje kao proces dugog trajanja: od kolonijalizma do humanitarizma, Fakultet političkih nauka, Politička misao, god. 56, br. 1, 2019, str. 114: <https://hrcak.srce.hr/file/320995>;

¹³⁵ Insajderi, Serbët sulmojnë me gurë e mjete të rënda shtëpinë e shqiptarit në Medvegjë, Insajderi sjell pamjet, 1.10.2023: https://insajderi.org/serbet-sulmojne-me-gure-e-mjete-te-renda-shtepine-e-shqiptarit-ne-medvegje-insajderi-sjell-pamjet/?fbclid=IwAR3bJvE5MijlvoUTUQu5WafU4Oe1LHuFS84L7cAQrdozUvQM-Wci_rJFmGQ;

Portparolka policijske uprave u Leskovcu, Marija Sokolović potvrdila je za JUG Mediju da je grupa mlađih maloletnika saslušana u prisustvu roditelja zbog sumnje da su kamenicama gađali kuću albanske porodice pored vrtića u Medveđi. Po njenim rečima, u ovom događaju nema elemenata krivičnog dela, a o svemu su obavješteni javni tužilac i Centar za socijalni rad.¹³⁶ Uprkos poseti Nenada Mitrovića, direktora Službe Koordinacionog tela za Bujanovac, Preševo i Medveđu porodici Muharemi, tužilaštvo, policija, Zaštitnik građana, Poverenica za ravnopravnost do kraja januara 2024. godine nisu se dodatno oglašavali kako bi razjasnili ovaj potencijalno etnički motivisan napad koji se desio samo sedam dana nakon napada u Banjskoj.¹³⁷ Imajući u vidu reakcije albanskih političkih partija i organizacija civilnog društva, kao i strah koji ovakvi napadi mogu da proizvedu, navedene institucije su morale u roku od najkasnije mesec dana da javnosti predoče odluke i/ili izveštaje o potencijalno etnički motivisanom nasilju posebno imajući u vidu koliko su mladi počinioci nasilja.

GOVOR MRŽNJE PREMA ALBANSKOJ NACIONALNOJ MANJINI U KONTEKSTU PREGOVORA SRBIJE I KOSOVA

Nekoliko nevladinih organizacija i deo opozicije iz Srbije osudili su 16. marta 2023. godine uvredljive plakate koji su oblepljeni ispred Fakulteta političkih nauka u Beogradu. Na plakatima su prikazana lica nekoliko profesora Fakulteta političkih nauka zbog, kako piše, "podržavanja separatizma i terorizma priznavanjem nezavisnosti Kosova". Uvredljivi plakati, na kojima su Jelena Lončar, Stefan Surlić i Marko Veković nazvani "izdajnicima", pojavili su se uoči planiranog skupa profesora Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Beogradu i Filozofskog fakulteta iz Prištine.¹³⁸

---

¹³⁶ Danas, Leskovačka policija: Saslušani maloletnici koji su gađali kuću albanske porodice u Medveđi, 2.10.2023: <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/leskovacka-policija-saslusani-maloletnici-koji-su-gadjali-kucu-albanske-porodice-u-medvedji/>;

¹³⁷ Bujanovačke, Mitrović posetio porodicu Muharemi u Medveđi posle incidenta, 14.10.2023: <https://bujanovacke.co.rs/2023/10/14/mitrovic-posetio-porodicu-muharemi-u-medvedji-posle-incidenta/>;

¹³⁸ RSE, Osude zbog targetiranja profesora Fakulteta političkih nauka u Beogradu, 16.3.2023: <https://www.slobodnaevropa.org/a/beograd-profesor-politi%C4%8Dke-nauke/32321395.html>;

Ovaj skup je trebalo da se održi 16. marta, ali je dan ranije Fakultet političkih nauka u saopštenju za javnost napisao da je on **otkazan**. Nacionalni konvent o Evropskoj uniji i Radna grupa za Poglavlje 35 osudili su lepljenje plakata uvredljivog sadržaja protiv profesora Fakulteta političkih nauka u Beogradu u svom saopštenju 16. marta. Oni su pozvali Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu i nadležne organe da osude ove napade i hitnom reakcijom stanu u zaštitu nastavnog osoblja. **Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu** priključio se osudi napada na troje svojih nastavnika, te je sačinio prijavu o ovom napadu i predao je policiji uz zahtjev da neodložno istraže slučaj.¹³⁹ Ovaj slučaj je indikativan jer je jedan od uzroka urušenog ili skoro nepostojećeg dijaloga unutar srpskog društva klevetanje kritičkih glasova kao “izdajnika”.

U ovom slučaju vidimo propust tužilaštva i policije da istraži delovanje neonacističke grupe Zen Tropa Srbija jer je ova grupa samo dan pre otkazivanja događaja u objavama na društvenim mrežama navela kako upravo troje pomenutih profesora sarađuju sa “teroristima” sa Kosova i Metohije.¹⁴⁰

Govor mržnje prema Albancima se i dalje toleriše i to od najviših predstavnika vlasti kao što je doskorašnji direktor BIA Aleksandar Vulin protiv koga se i vodi postupak zbog govora mržnje pred Ustavnim sudom¹⁴¹. Paralelno sa tim, određeni mediji koriste i dalje dehumanizujući rečnik i lažne vesti kako bi mržnju prema Albancima koristili u sticanje ili uvećanje (političke) moći i uticaja. Tako je u maju ove godine Inicijativa mladih za ljudska prava podnela pritužbu Poverenici za zaštitu ravnopravnosti zbog teksta od 16. maja 2023. godine u dnevnim novinama “Srpski telegraf” pod naslovom “Albanci nam truju decu – prodaju sok koji

---

¹³⁹ Isto;

¹⁴⁰ Instagram post Zen tropa Srbija, 15.3.2023: <https://www.instagram.com/p/Cp0Bkrxs2Xr/?hl=en>;

¹⁴¹ Apelacioni sud je u decembru 2021. godine potvrdio odluku Višeg suda da odbije tužbu koju je predsednik Nacionalnog saveta albanske nacionalne manjine podneo protiv Aleksandra Vulina, tadašnjeg ministra odbrane, zbog govora mržnje iz 2019. godine. Nacionalni savet je podneo ustavnu žalbu tako da se čeka odluka Ustavnog suda o ovom slučaju. Videti: Beogradski centar za ljudska prava, Izveštaj o stanju ljudskih prava za 2022. godinu, str. 392: <https://www.bgcentar.org.rs/wp-content/uploads/2023/03/2023-04-24-Ljudska-prava-u-Srbiji-2022-web.pdf>;

izaziva rak”. U mišljenju Poverenice od 14. novembra ove godine, “Srpskom telegrafu” preporučeno je da ne objavljuje diskriminatorne sadržaje koji predstavljaju povredu dostojanstva lica ili grupe lica na osnovu nacionalne pripadnosti kao ličnog svojstva.¹⁴²

“Srpski telegraf” je naslovom i tekstom istakao nacionalnost ‘Albanaca’, implicirajući da truju decu putem soka uvezenog sa Kosova, što predstavlja tešku formu diskriminacije prema Zakona o zabrani diskriminacije. Ovakav naslov podstiče stereotipe, generiše predrasude i diskriminiše celu albansku populaciju, što nije u skladu sa zakonom.¹⁴³

Govor mržnje prema Albancima u Srbiji koji se podstiče od predstavnika vlasti i na taj način normalizuje kroz lažne vesti koje imaju za cilj dehumanizaciju albanske zajednice u medijima, podriiva i minimum poverenja kao i pretpostavke za proces pomirenja koji bi trebalo da bude podudaran sa pregovorima zvaničnika Kosova i Srbije kojim posreduje EU. Takođe, kampanja linča prema profesorima Fakulteta političkih nauka u okviru koje su predstavljeni kao “saradnici terorista” pokazuje trend koji traje već nekoliko godina u Srbiji, a to je da se na različite načine učutkuju kritički glasovi koji saraduju sa predstavnicima kosovskog društva u okviru akademske zajednice ili civilnog društva. Na ovaj način se monopolizuje položaj državnih zvaničnika kao jedinih građana Srbije koji mogu komunicirati sa predstavnicima Kosova, a da pri tom ne budu negativno predstavljeni u medijima ili sankcionisani.

NEZAKONITO ZADRŽAVANJE GRAĐANA ALBANSKE NACIONALNE MANJINE NA GRANIČNIM PRELAZIMA

Tokom 2023. godine zabeležno je više slučajeva zadržavanja pripadnika albanske manjine iz Preševske doline na administrativnom/ graničnom prelazu s Kosovom. Zadržavanja na graničnim prelazima su veoma učestala – i po nekoliko puta u roku od par meseci, traju i do nekoliko sati,

---

¹⁴² Inicijativa mladih za ljudska prava, Mišljenje Poverenice za zaštitu ravnopravnosti: Srpski Telegraf povredio odredbe Zakona o zabrani diskriminacije, 21.12.2023: <https://yih.rs/bhs/misljenje-poverenice-za-zastitu-ravnopravnosti-srpski-telegraf-povredio-odredbe-zakona-o-zabrani-diskriminacije/>;

¹⁴³ Isto;

a obavljaju se bez jasnih obrazloženja zbog čega do njih dolazi. Ovom prilikom, navešćemo dva specifična slučaja, za koja imamo dozvolu za javno objavljivanje.

Prvi primer je Nedžad Agušti, profesor engleskog jezika u srednjoj tehničkoj školi u Preševu i sudski tumač za engleski, albanski i srpski jezik. Agušti je, od juna do septembra 2023. godine, zaustavljan na administrativnom prelazu sa Kosovom tri puta i to bez posebnog povoda i objašnjenja. Slične probleme imala je i Ardita Sinani, političarka Partije za demokratsko delovanje. Sinanijeva je, tokom razgovora, istakla da je na graničnom prelazu sa Kosovom, u periodu od 7. avgusta do 5. septembra 2023. godine, zadržavana 20 puta, takođe bez obrazloženja i povoda. Takvo delovanje pripadnika MUP-a onemogućava nesmetano kretanje ovih pojedinaca, te izaziva strepnju i strah pri svakom narednom putovanju.

ZLOUPOTREBA PASIVIZACIJE ADRESA NAD GRAĐANIMA ALBANSKE NACIONALNOSTI U PREŠEVSKOJ DOLINI

Istraživači Inicijative mladih za ljudska prava u Srbiji su od jula do septembra 2023. godine u opštinama Bujanovac, Preševo i Medveđa sprovedli istraživanje o pasivizaciji adresa građana Srbije albanske nacionalnosti. Na osnovu intervjua, uvida u rešenja Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije (MUP) o pasivizaciji adresa, kao i na osnovu podataka o promenama biračkih spiskova i razgovora sa lokalnim aktivistima i političkim partijama, došli su do nalaza da 72% ispitanika nije dobilo rešenje o pasivizaciji već je samo usmeno obavешteno, kao i da je 80% njih izgubilo biračko pravo.

Dva osnovna indikatora da MUP krši Zakon o prebivalištu i boravištu jesu nekonzistentni i netransparentni podaci o pasivizaciji od strane policije kao i podatak da je najmanje 3370 Albanaca u Preševskoj dolini izbrisano sa biračkog spiska u periodu od 2015. do 2022. godine.

Uprkos negiranju tvrdnji o zloupotrebi pasivizacije od strane Ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu od 1. decembra 2023. godine¹⁴⁴, ovo ministarstvo nije javnosti priložilo dovoljno obrazložen odgovor na pitanje da li se zaista građani albanske nacionalnosti brišu sa biračkog spiska nakon što su im adrese pasivizirane. Dodatno, policija koja je suštinski nadležna za provere adresa i vođenje procedure pasivizacije nije se uopšte oglašavala ovim povodom što zabrinjava osobito imajući u vidu sumnje u migracije birača na izborima za lokalne, pokrajinske i parlamentarne izbore u Srbiji od 17. decembra 2023. godine. Nakon izveštaja domaćih¹⁴⁵ i međunarodnih posmatrača¹⁴⁶ izbora koji su ukazali na dokaze i indikatore kako je nezakonita promena prebivališta uticala na prekrajanje izborne volje, navodi o korišćenju pasivizacije kako diskriminatorne prakse prema Albancima dobijaju još više na značaju jer pokazuju širi spektar izbornog inženjeringa i manipulaciju javnim registrima kao što je birački spisak.

---

¹⁴⁴ Ministarstvo za državnu upravu i lokalnu samoupravu, Pasivizacija nije diskriminacija, 1.12.2023: <https://mduls.gov.rs/saopstenja/pasivizacija-nije-diskriminacija/?script=lat>;

¹⁴⁵ CRTA, Preliminarni nalazi Crte o organizovanoj migraciji birača uoči izbora u Srbiji održanih 17. decembra 2023. godine, 22.12.2023: <https://crt.rs/preliminarni-nalazi-o-organizovanoj-migraciji-biraca/>;

¹⁴⁶ INTERNATIONAL ELECTION OBSERVATION MISSION Republic of Serbia – Early Parliamentary Elections, 17 December 2023: https://www.osce.org/files/f/documents/6/8/560650_0.pdf;

ZAKLJUČNE NAPOMENE

Opšti zaključak ove analize je da mali broj slučajeva direktnog nasilja nad pripadnicima srpske zajednice na Kosovu dobije svoj epilog, odnosno počinioци retko kada budu privedeni i procesuirani. U prilog tome govori i izrazita diskrepanca između podataka o incidentima koje poseduje Kosovska Policija i realnog broja slučajeva koji su javno dostupni i proverljivi. Naravno, metodologija institucija se može razlikovati, ali ostaje zamerka na nedostatak informacija čak i o slučajevima koji su procesuirani. Dostupni podaci iz medija nisu potpuni, a relevantni organi nisu odgovorili na upit o broju slučajeva i njihovom statusu. S druge strane, strukturno/institucionalno nasilje je manjeg intenziteta, ali naročito problematično jer je sistemski određeno i u kombinaciji sa kulturnim nasiljem, odnosno agresivnom retorikom, pruža plodno tlo za širenje direktnog nasilja. Ovakav tip nasilja se ne može procesuirati kao što to mogu neposredni fizički napadi, te je zbog toga u analizi ukazano koje to zakone/principe krše navedene, sporne odluke.

Iako nije primećen veliki broj direktnih napada na pripadnike albanske zajednice u Srbiji, položaj kao i život pripadnika ove grupe je sve teži zbog strukturalnog i kulturnog nasilja koje se sprovodi kroz zloupotrebu prakse pasivizacije adresa kao i normalizaciju govora mržnje u javnoj sferi prema Albancima. Zabrinjava trend zabrana prikazivanja filmova albanskih autora kao i zaustavljanja građana albanske nacionalnosti na granici od strane pripadnika BIA i MUP jer to znači derogiranje slobode izražavanja i ometanje slobode kretanja.

PREPORUKE ZA INSTITUCIJE KOSOVA

Kako bi pokazale stvarnu posvećenost poštovanju postignutih sporazuma, kao i ozbiljnu nameru u poštovanju prava Srba na Kosovu, zaštititi tih prava i bezbednosti, preporuke koje bi institucije Kosova trebalo da sprovedu date su u nastavku:

- Prestanak upotrebe agresivne i derogativne retorike od strane kosovskih zvaničnika prema pripadnicima srpske zajednice;
  - Značajnije angažovanje Kosovske Policije u rasvetljavanju slučajeva napada na pripadnike srpske zajednice, njihovu imovinu i imovinu Srpske pravoslavne crkve jer nekažnjivost podstiče dalje nasilje;
  - Prestanak prakse arbitrarnih hapšenja i neograničenog zadržavanja lica u pritvoru;
  - Prestanak kršenja prava na prezumpciju nevinosti od strane kosovskih zvaničnika, odnosno proglašavanja krivim lica pre donošenja pravosnažne presude;
  - Javno objavljivanje evidencije o napadima na pripadnike srpske i/ili manjinskih zajednica uopšte;
- Dosledno primenjivati kaznene mere za neprofesionalno ponašanje pripadnika Kosovske Policije;

PREPORUKE ZA INSTITUCIJE SRBIJE

Postupanje institucija Srbije mora se promeniti tako da se organi zaduženi za bezbednost ne ponašaju diskriminatorno prema građanima albanske nacionalnosti u slučajevima prelaska državne/ administrativne granice i pri procesu pasivizacije adresa, a da sa druge strane pravosuđe u Srbiji bude usmereno na sankcionisanje govora mržnje prema manjinskim grupama pa to i Albancima – a ne da se širenje mržnje koristi za derogiranje slobode izražavanja Albanaca zbog isticanja simbola Republike Kosovo i to u okviru umetničkih dela kao što su filmovi.

- Zaustaviti praksu neosnovanog zadržavanja građana od strane MUP i BIA na graničnim/ administrativnim prelazima sa Kosovom;
- Tužilaštvo i sudovi u Srbiji da prekinu sa praksom krivičnog progona pripadnike albanske ili drugih nacionalnih manjina zbog isticanja simbola druge države odnosno teritorije. Ovo je posebno zabrinjavajuće imajući u vidu odredbe Ohridskog sporazuma koji govori o poštovanju simbola jedne odnosno druge strane;

NACIONALNI KONVENT O
EVROPSKOJ UNIJI
KNEZA MILOŠA 4
11000 BEOGRAD
WWW.EUKONVENT.ORG
OFFICE@EUKONVENT.ORG

INSTITUT ZA TERITORIJALNI
EKONOMSKI RAZVOJ (INTER)
VLAJKOVIĆEVA 29
11000 BEOGRAD
+381 (0)11 3246 766
WWW.REGIONALNIRAZVOJ.ORG
OFFICE@REGIONALNIRAZVOJ.ORG